

OTDK-dolgozat

Deli Edina

Győr

2011

A vezető tisztségviselők felelőssége

Tartalomjegyzék

1. Bevezető	7
2. Ki minősül vezető tisztségviselőnek?	8
2.1. Társasági jogi szempontból	8
2.1.1 Közkereseti és betéti társaság esetén	8
2.1.2. Korlátolt felelősségű társaság esetén	9
2.1.3. Részvénytársaság esetén	9
2.1.4. Egyesülés, közös vállalat esetén	10
2.1.5. Egyéb	10
2.2. A Cstv. alapján	10
2.2.1. De iure vezetők	10
2.2.2. De facto vezetők	11
3. A vezető tisztségviselők jogállása, funkciói	15
3.1. A vezető tisztségviselők és a társaság közötti jogviszony	15
3.1.1. A jogviszony formája	15
3.1.2. A jogviszony tartalma	16
3.1.2.1. Keletkezés	16
3.1.2.2. Kizáró okok	17
3.1.2.3. Összeférhetetlenség és versenytilalom	18
3.1.2.4. Időtartam	18
3.1.2.5. Utasíthatóság	19
3.1.2.6. Megszűnés	19
3.2. Funkcionális megközelítés	20
3.2.1. A törvényes képviselő	20
3.2.2. Az ügyvezetés	21
4. A vezető tisztségviselők felelőssége a magyar jogtörténetben	23
5. A vezető tisztségviselő felelőssége a társasággal szemben	25
5.1. Az intern felelősség alapja	25
5.1.1. Jogellenes magatartás	25
5.1.2. Felróhatóság	26
5.1.2.1. Gondossági mérce	26
5.1.2.2. A társasági érdek	27
5.1.3. Kár és okozat	27
5.2. A felelősség korlátozhatósága	28
5.3. Igényérvényesítésre jogosultak	28
5.4. Felmentvény	29
5.5. Több vezető tisztségviselő által okozott kár	30
5.6. Speciális felelősségi esetek	31
5.6.1. Összeférhetetlenség és versenytilalom	31
5.6.2. Bejelentési kötelezettséggel kapcsolatos felelősség	31
6. Felelősség harmadik személyekkel szemben	33
6.1. Előtársasági létszak	33

6.2. Wrongful trading	34
6.2.1. Az eredeti, 2006-os szabályozás	35
6.2.1.1. A megállapítási per	36
6.2.1.1.1. Az alkonyzóna megállapítása	36
6.2.1.1.2. Hitelezői érdekek elsődlegessége	39
6.2.1.1.3. Vagyoncsökkenés és okozat	40
6.2.1.1.4. Kimentés	41
6.2.1.2. A marasztalási per	42
6.2.2. A 2009-es változások	43
6.2.2.1. A vagyoni biztosíték	45
6.2.2.2. Alternatív marasztalási lehetőség	46
6.2.2.3. A perek egyesítése	48
6.2.3. De lege ferenda eljárás	49
6.2.4. Megfontolandó anyagi jogi változtatások	50
7. Bűncselekménnyel okozott kárért való felelősség	51
8. Az új polgári törvénykönyv várható irányai	52
8.1. Kártérítési felelősség a társasággal szemben	52
8.2. Kártérítési felelősség harmadik személyekkel szemben	52
8.2.1. Wrongful trading	53
9. Összegzés	55
Irodalomjegyzék	56

1. BEVEZETŐ

Nem újdonság, hogy a modern viszonyok között az üzleti élet túlnyomóan gazdasági társaságok között zajlik. A személy és vagyonegyesítő funkción túl a társaságalapítás legnagyobb előnye a felelősség megosztásának, illetve korlátozásának lehetősége. „A jogi személy a polgári jogviszonyokban felelősségkorlátozó fikció. Célja lehetővé tenni, hogy a végső soron korlátlan helytállásra köteles természetes személyek a vagyonuk egy részét elkülönítve, ahhoz önálló szervezetet rendelve e vagyonrész tekintetében önálló jogalanyt hozhassanak létre.”¹ A tőkeegyesítő társasági formák léte szükséges eszköze a gazdasági, vagyoni kockázatok csökkentésének. Normál esetben csak a társaságba bevitt vagyon értéke veszhet el. A gazdasági társasággal (hitelezői) kapcsolatba kerülő másik társaság nézőpontjából azonban közel sem ilyen előnyös a felelősség limitálódása. A felelősség csökkentése tehát a másik oldalon ellentétben állva a forgalom biztonságával visszasságokhoz vezethet.²

A társaságok a gazdasági élet önálló szereplőiként működnek, tevékenységük mögött azonban nyilvánvalóan természetes személyek állnak. A mindennapi ügyvezetés a vezető tisztségviselők feladata, akik sok esetben nem tagjai a társaságnak. Így előfordulhat az a paradox helyzet, hogy (legalábbis hosszú távon) elválik egymástól a vezető tisztségviselő és az általa képviselt társaság érdeke. A társaság érdeke a hosszú távú kiegyensúlyozott vagyoni növekedés, a vezető tisztségviselő számára viszont adott esetben kézen fekvőbb egy rövidtávon nyereséges, ugyanakkor hosszabb távon nagyon kockázatos üzleti stratégia, mivel a társaságban elfoglalt pozíciója nem biztosított. A jelenben realizálható profitot nem feltétlenül érdeke egy későbbi, potenciálisan nagyobb előny megszerzése miatt feláldozni, ugyanis nem biztos, hogy még vezető tisztségviselő lesz, mire a kedvező hatások érzékelhetőek lesznek. „Ez az érdekeltsége szembeállítja őt a társasági tagokkal, akik – mint a társaság egyedüli maradványérdekeltségű erőforrás-tulajdonosai- csak arra a jövedelemre számíthatnak, ami az összes többi erőforrás tulajdonos (ideértve a szolgáltatást ellenérték fejében nyújtó vezető tisztségviselőt is) részére ígért ellenszolgáltatás kifizetése után marad.”³ Alapvető jelentőségű tehát a vezető

¹ Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégium 2/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi ajánlás

² Sándor István: Észrevételek a társasági jogban a felelősségi alakzatokról, In: Jogtudományi Közlöny, 2010. (LXV. évf.) 3. sz. 152. o.

³ Kisfaludi Andás: Társasági jog, CompLex Kiadó, Budapest (2007) 153. o.

tisztviselők jogi felelősségének szabályozása, mind a társasággal, mind a társaságon kívüli harmadik személyekkel szemben.

Nem szabad szem elől téveszteni, hogy a felelősség normatív szabályozásának célja a reparáción és társadalmi kármegosztáson túl a prevenció. Eörsi szavaival élve: „A jogi felelősség a jogellenessé minősített, felróhatóan tanúsított társadalomellenes magatartás ellen védekezik, államilag alkalmazott vagy biztosított hátrányok alkalmazásával, illetve kilátásba helyezésével nevelve a jogsértőket és az egész társadalmat.⁴

Dolgozatom célja a gazdasági társaságok vezető tisztviselői anyagi felelősségének megalapozására alkalmas szabályok áttekintése és elemzése, egészen a társasággal szembeni felelősségtől, a hitelezőkkel szembeni közvetlen felelősségre vonást (legalábbis elméletben) lehetővé tévő, a magyar jogban új jogintézmény, a wrongful trading bemutatásáig. A hazai szabályozás és joggyakorlat, valamint a nemzetközi megoldások felvillantásának a készülő új polgári törvénykönyv és az elhúzódó csődjogi reform ad aktualitást.

⁴ Eörsi Gyula: A polgári jog kártérítési felelősség kézikönyve, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest (1966) 28. o.

2. KI MINŐSÜL VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐNEK?

Ahhoz, hogy a vezető tisztségviselői felelősségről beszéljünk, elengedhetetlenül szükséges a vizsgált alanyi kör pontos meghatározása. A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. tv. (továbbiakban Gt.), illetve a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (továbbiakban: Cstv.) más – más szempontból közelíti meg közelít a kérdés felé, és ennek megfelelően terminológiájukban is eltérnek egymástól. Ez utóbbit azért is lényeges kiemelni, mivel fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet, illetve fizetéseképtelenség esetén válik legélesebbé a felelősség kérdése.

2.1. Társasági jogi szempontból

A Gt. vezető tisztségviselő fogalmáról általánosságban megállapítható, hogy gyűjtőfogalom, összefoglaló megjelölése az egyes gazdasági társasági formákban létező konkrét elnevezéseknek.

2.1.1 Közkereseti és betéti társaság esetén

Közkereseti társaságban és betéti társaságban az ügyvezetésre jogosult tag vagy tagok minősülnek vezető tisztségviselőnek.⁵ E két formánál tehát nem bízható meg tagságon kívüli személy. Azt viszont kifejezetten megengedi a törvény, hogy – a fő szabállyal ellentétben – közkereseti és betéti társaságban jogi személy is betöltsön vezető tisztségviselői posztot.⁶ A kivétel megengedése logikusan következik abból, hogy a tagság állhat kizárólag jogi személyekből is, ugyanakkor a vezető tisztségviselőnek estükben mindenképpen tagnak kell lennie. A közkereseti illetve a betéti társaság üzletvezetésre jogosult jogi személy tagja feladatát az a természetes személy látja el, aki a jogi személy saját szervezeti képviseletére is jogosult. Ilyenkor elválik egymástól a vezető tisztségviselőre irányadó személyi kritériumok és a felelősségteljesítés. A személyi előírásokat a jogi személy tag képviselőjére kell alkalmazni, a felelősség azonban magát a jogi személyt terheli.⁷ Amennyiben a társasági szerződés úgy rendelkezik, a betéti társaság kültagját is feljogosíthatja üzletvezetésre és a társaság törvényes képviseletére, tehát a hatályos szabályozás szerint kültag is lehet vezető tisztségviselő. További specialitás a betéti társaságnál, hogyha a társaságnak csak egyetlen üzletvezetésre és

⁵ Gt. 21. § (2) bekezdés

⁶ Gt. 22. § (1) bekezdés

⁷ Török Tamás: Felelősség a társasági jogban, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest (2007) 305. o.

képviselőre feljogosítható tagja van, abban az esetben – társasági szerződés eltérő rendelkezésének hiányában – korlátlan ideig jogosult betölteni tisztségét.⁸

2.1.2. Korlátolt felelősségű társaság esetén

Korlátolt felelősségű társaság (Kft.) ügyvitelét és törvényes képviselőtét egy vagy több ügyvezető látja el. Az ügyvezető a tagok köréből vagy azon kívül álló természetes személyek közül is kikerülhet. A korlátolt felelősségű társaság létesítő okirata úgy is rendelkezhet, hogy minden tag jogosult az ügyintézésre és a képviselőre. Ebben az esetben mindannyiukat ügyvezetőnek – azaz vezető tisztségviselőnek – kell tekinteni, amennyiben megfelelnek az általánosan előírt feltételeknek.⁹ Az ügyvezető(k) megválasztása fő szabály szerint a taggyűlés hatáskörébe tartozik, azonban a Kft. társasági szerződése az ügyvezetők megválasztásának, díjazásának és visszahívásának jogát átruházhatja a felügyelőbizottságra is. Ezen túlmenően egyes ügydöntő határozatok meghozatala a felügyelőbizottság előzetes jóváhagyásához köthető. Az ügydöntő felügyelőbizottság tagjai az ügyvezetési funkció ellátása keretében vezető tisztségviselőnek minősülnek. E jogkörükben eljárva felelősségi szempontból is ugyanúgy ítélandók meg, mint az ügyvezetők.¹⁰

2.1.3. Részvénytársaság esetén

A részvénytársaság ügyvezetését alapesetben az igazgatóság testületként látja el, melynek tagjai vezető tisztségviselőnek minősülő természetes személyek. Zártkörűen működő részvénytársaság (Zrt.) alapszabálya az igazgatóság hatáskörét egy vezető tisztségviselőre (vezérigazgatóra) ruházhatja.¹¹ Ilyenkor igazgatóság választására értelemszerűen nem kerül sor, hanem a vezérigazgató egyszemélyi felelős vezető. Zrt. esetén is lehetőség van ügydöntő felügyelőbizottság létrehozására, melynek szabályai megegyeznek a 2.1.2. pont alatt, a korlátolt felelősségű társaságnál leírtakkal. Azaz ügyvezetési feladatkörükben az igazgatóság tagjaihoz hasonlóan vezető tisztségviselőnek számítanak. Nyilvánosan működő részvénytársaság (Nyrt.) egységes irányítási rendszerben (board rendszerben) is működhet, amennyiben alapszabálya úgy rendelkezik, hogy igazgatótanács látja el egységesen az ügyvezetési és ellenőrzési funkciókat, tehát

⁸ Gt. 109. § (1) –(3) bekezdés

⁹ Gt. 149. §

¹⁰ Gt. 37. § (1), (3) bekezdés

¹¹ Gt. 21. § (4) bekezdés

elkülönült felügyelőbizottság nem működik.¹² Egységes irányítási rendszerben működő Nyrt. esetén tehát az igazgatótanács tagja minősülnek vezető tisztségviselőnek.

2.1.4. Egyesülés, közös vállalat esetén

A jelenlegi Gt. hatályba lépése óta már nem lehet közös vállalatot alapítani, az e formában működő gazdasági társaságok viszont változatlanul folytathatják tevékenységüket. A még létező közös vállalatoknál vezető tisztségviselőnek az igazgató minősül.¹³

Az egyesülés – mint kooperációs társaság – ügyvezetését és képviseletét az igazgató látja el. Társasági szerződésben igazgatóság is létrehozható, amely legalább három, legfeljebb hét tagú testületként látja el feladatát. Vezető tisztségviselőnek tehát egyesülés esetén az igazgatót, illetve az igazgatóság tagjait kell tekinteni.¹⁴

2.1.5. Egyéb

Ugyan a cégjog külön területe a gazdaság szabályozásának, szükséges ehelyütt kitérni egy, a dolgozat témáját érintő, kiegészítő szabályra, melyet a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (továbbiakban Ctv.) tartalmaz. Végelszámolás esetén, annak kezdő időpontjától a cég legfőbb szerve által megválasztott – kényszervégelszámolás esetén a cégbíróság által kijelölt¹⁵ – végelszámoló minősül a cég önálló képviseleti joggal rendelkező vezető tisztségviselőjének.¹⁶

2.2. A Cstv. alapján

2.2.1. De iure vezetők

A Cstv. más szempontból kategorizál, a Gt. szóhasználatától eltérően nem a vezető tisztségviselő, hanem a gazdasági szervezet vezetője fogalmával operál. A gazdálkodó szervezet fogalmi körébe beletartoznak a fenti, 2.1. pont alatt kifejtett gazdasági társasági formák, illetve az egyesülés is, tehát ezen társaságok vezető tisztségviselői csődjogilag, illetve felszámolási eljárás szempontjából is vezetőknek minősülnek. A gazdálkodó szervezet Cstv.-beli fogalma azonban ennél jóval tágabb,

¹² Gt. 21. § (4) bekezdés

¹³ 1997. évi CXIV. törvény 114. § (1)

¹⁴ Gt. 327. §

¹⁵ Ctv. 117. § (2) bekezdés

¹⁶ Ctv. 98. § (2) bekezdés

ennek megfelelően a vezetőket köre is szélesebb réteget ölel fel. Ügyvédi, közjegyzői, szabadalmi ügyvivői irodánál az iroda vezetője, végrehajtói irodánál az irodavezető vagy a tartós helyettes minősül vezetőnek. Szövetkezetnél az igazgatóság vagy az ügyvezető igazgató, illetve az ügyvezető elnök, vízgazdálkodási társulatnál az igazgató vagy a vállalati biztos lehet vezető. Önkéntes kölcsönös biztosító pénztár és magánnyugdíjpénztár esetében fő szabály szerint az ügyvezetőt kell vezetőnek tekinteni, az önkéntes biztosító pénztárnál ügyvezető helyett létrehozható igazgatótanács is. Sportegyesületnél az ügyintéző képviseleti szerv, az egyéni cég esetében pedig a cégtulajdonos a vezető. Az Európai Unió más tagállamában bejegyzett gazdálkodó szervezetet esetében a magyarországi nyilvántartásba bejegyzett, jognyilatkozat tételére jogosult személyt kell vezetőnek tekinteni, ilyen hiányában pedig a jogi személy vagy a jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság nevében a hatóságok előtt vagy a polgári jogi kapcsolatokban eljáró személy.¹⁷ A Cstv alkalmazásában tehát a fent felsorolt pozíciók betöltőit, illetve fenti testületek tagjait kell de iure vezető tisztségviselőnek tekinteni. A bejegyzett vezetőt nem menti fel a felelősség alól az a tény sem, hogy ténylegesen nem ő látta el az ügyvezetési feladatokat.¹⁸

2.2.2. De facto vezetők

A Cstv. 2006. július 1-e óta tartalmaz egy speciális szabályt a gazdálkodó szervezetek vezetőire vonatkozóan. Eszerint a lentebb, a 6.2. pontban kifejtett felelősségi alakzat vonatkozásában, nemcsak a cégnyilvántartásba vagy más közhiteles nyilvántartásba bejegyzett vezető tisztségviselő számít vezetőnek, hanem „az a személy is, aki a gazdálkodó szervezet döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt.”¹⁹ Külföldi jogrendszerekben hagyományokkal rendelkező a vezető tisztségviselő ilyen tág értelemben felfogott értelmezése, különösen fizetésektelen társaságok tartozásainak kiegyenlítésért felmerülő felelősség tárgyában. Azokat a személyeket, akik nincsenek bejegyezve a cégnyilvántartásba, mégis meghatározó befolyással bírnak a társaság irányítására – az angol „shadow director” kifejezés mintájára – árnyékvezetőnek nevezi a szakirodalom.²⁰ A felelősség szabályozása szempontjából tehát jelen esetben nem a formális üzleti döntések meghozóit kell

¹⁷ Cstv. 3. § (1) bekezdés d) pont

¹⁸ Gfv.IX.30.249/2010/4.sz.

¹⁹ Cstv. 33/A. § (5) bekezdés

²⁰ Fónagy Sándor: Gondolatok az új Csődtörvény megalkotásához – A vezető tisztségviselők és árnyékvezetők felelőssége a fizetésektelenségért In: Magyar jog, 2009. (56. évf.) 6. sz. 333. o.

vizsgálni, hanem a tényleges befolyás számít.²¹ Ha megállapítható, hogy az egyébként vezető tisztségviselőnek nem minősülő személynek tényleges lehetősége volt befolyásolni az üzleti döntéseket, és élt is ezzel a lehetőséggel, akkor bevonható a felszámolási eljárás során indult perbe.²² Előfordulhat, hogy valamely személy bizonyos okok miatt nem akart vezető tisztségviselő lenni, vagy nem felelt meg a szigorú törvényi feltételeknek (például összeférhetetlen lenne más tisztségével). Annak eldöntése, hogy a kimutatható kapcsolat elég szoros-e az árnyékvezetői minőség megállapításához, a bíróság mérlegelési körébe tartozó kérdés. Az árnyékvezető létének, illetve kilétének felfedése sok esetben bizonyítási nehézségeket jelenthet, azonban mindenképpen üdvözlendő, hogy nyitva áll a jogi lehetőség a valódi döntéshozók felelősségre vonása előtt is.

A gyakorlatban árnyékvezetőnek minősülhet az egyszemélyes gazdasági társaság esetében az egyedüli tag (részvényes) is, aki az üzletvezetés körében is utasításokat adott a vezető tisztségviselőnek. Szintén de facto vezetői irányításra utalhat, ha a társaság tag értelemben vett céges iratait rendszeresen nem a bejegyzett vezető tisztségviselő írta alá, hanem például „a cég tulajdonosa vagy valamely kapcsolatos vállalkozás ügyvezetője, tulajdonosa, vagy más külső harmadik személy.”²³ Elképzelhető családi összefonódás is, például ha a gyermek a vezető tisztségviselő, a döntéseket azonban az apa hozza. Tipikus lehet továbbá az árnyékvezetés a „strómanokat”²⁴ alkalmazó gazdasági társaságok esetében, ahol a vezető tisztségviselő csak a nevét adja, valójában más áll a döntések háttérében.²⁵ A cégvezető²⁶ a Gt. szerint nem minősül vezető tisztségviselőnek²⁷, adott esetben viszont felelősségi szempontból lehetséges, hogy árnyékvezetőnek tekinthető.²⁸

Az angol társasági törvény definíciója²⁹ szerint az árnyékvezető olyan személyt jelent, akinek irányítása vagy utasításai alapján szokott eljárni a vezető. Ugyanakkor önmagában nem elégséges az árnyékvezetői minőség megállapításához az a tény, hogy

²¹ Kisfaludi (2007) 163. o.

²² Csőke Andrea – Fodorné Letter Erzsébet – Juhász Csaba: A csődtörvény magyarázata, CompLex Kiadó, Budapest (2009) 404. o.

²³ Fónagy (2009) 333. o.

²⁴ a német „Strohmann” kifejezés szalmabábut jelent

²⁵ Csőke Andrea – Fodorné Letter Erzsébet – Juhász Csaba (2009) 404. o.

²⁶ Mt. 188/A. § alapján vezető állású munkavállaló

²⁷ Váci Tímea: A vezető tisztségviselők felelőssége a gazdasági társaságokban, In: Adó, 2011. (25. évf.) 5. sz. 70. o.

²⁸ Fónagy (2009) 333. o.

²⁹ Companies Act 1985, 741. §

valaki szakmai tanácsokkal látja el a vezetőt.³⁰ A német jog is ismeri a tényleges (árnyék-) vezető fogalmát. Eszerint a cégjegyzékbe be nem jegyzet, formálisan meg nem választott olyan egyedüli személyt jelent, aki irányítja és ellenőrzi a társaság üzletmenetét vagy a társaság vezetését. Megállapítható továbbá a tényleges vezetői minőség, ha olyan pozícióban van, hogy irányíthatja a tulajdonost, vagy szélesebb körben van ráhatása a társaság üzletvitelére, mint a bejegyzett vezetőnek.³¹

Dolgozatomban első sorban a Gt. szerinti vezető tisztségviselő, és a Cstv.-beli vezető fogalmának keresztmetszetével foglalkozom részletesen.

³⁰ Janet Dine: Company law, Palgrave Macmillian law masters, Houndmills, Basingstoke, Hampshire (2005) 199. o.

³¹ Fónagy (2009) 344. o.

3. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐK JOGÁLLÁSA, FUNKCIÓI

A vezető tisztségviselők kategorizálása után szükséges kitérni arra is, hogy tulajdonképpen milyen jogviszonyban állnak a társasággal, és milyen magatartásaik során kell az adott személyeket vezető tisztségviselőnek tekinteni. E pontban a vezető tisztségviselő kifejezés alatt (ahogy dolgozatomban általában) kizárólag a „cégnyilvántartásba bejegyzett, a társaság képviseletére jogosult vezető tisztségviselőket”³² értem.

3.1. A vezető tisztségviselők és a társaság közötti jogviszony

3.1.1. A jogviszony formája

A vezető tisztségviselők és a társaság közötti jogviszony, speciális, társasági jellegű jogviszony, melynek keletkezésére, megszűnésére és felelősségi szabályaira vonatkozó alapvető szabályokat a Gt. tartalmazza.³³ Mivel a Gt. rendelkezései nem fednek le minden részletet, háttérszabályok felhívására van szükség. A törvény a két lehetőséget kínál. „A vezető tisztségviselőt e minőségében megillető jogokra és az őt terhelő kötelezettségekre – a törvényben meghatározott eltérésekkel – a Ptk. megbízásra vonatkozó szabályait (társasági jogi jogviszony), vagy a munkaviszonyra irányadó szabályokat kell alkalmazni.”³⁴ Jelenleg a szerződési szabadság³⁵ elve alapján a vezető tisztségviselő és a gazdasági társaság szabadon választhatja meg a jogviszony formáját.

2006. július 1-e és 2007. június 14. között a Gt. kizárta, hogy vezető tisztségviselő munkaviszony keretében lássa el feladatát. A jogalkotó a Gt. eredeti szövegével egységesíteni kívánta a jogviszonyokat, és megoldani a korábbi (és jelenlegi) jogalkalmazási nehézségeket. A gyakorlat azonban igényelte munkaviszony létesítésének lehetőségét: a vezető tisztségviselők az Mt. felmondással kapcsolatos szabályai és a juttatások szélesebb köre, a társaságok pedig a vezető tisztségviselők lojalitásának erősítése miatt.³⁶ A kettősséget a Gt.-t módosító 2007. évi LXI. törvény állította vissza.

³² Fónagy (2009) 333. o.

³³ Kisfaludi (2007) 154. o.

³⁴ Váci (2011) 70. o.

³⁵ Ptk. 200. § (1) bekezdés

³⁶ Pók László: A vezető tisztségviselők és a társaság közötti jogviszony, In: Gazdaság és jog, 2008. (16. évf.) 2. sz. 14-15. o.

A jelenleg hatályos szabályozás a szabad formaválasztás alól egy szűk és logikus kivételt állapít meg, miszerint egyszemélyes társaság egyedüli tagja (részvényese), közkereseti és betéti társaság egyedüli ügyvezetésre jogosult tagja fő szabály szerint nem állhat munkaviszonyban a gazdasági társasággal. A munkaviszony ugyanis feltételezi, hogy a társaságban van egy másik tag, aki a munkáltatói jogokat gyakorolja. A Gt. ugyanakkor megengedi, hogy az alapító okirat a fő szabállyal ellentétesen rendelkezzen, ami relativizálja a korlátozást. Így az alapító okirat elvileg rendelkezhetne a munkáltatói jogok gyakorlásáról, azonban ez a megoldás a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény (továbbiakban: Mt.) kógens rendelkezéseibe ütközne.³⁷

Amennyiben a jogviszony valódi tartalma nem egyezik meg a választott formával színlelt szerződésről beszélünk.³⁸ Pók László szerint a szerződés tartalom szerinti átminősítés lehetősége kérdéses,³⁹ a Ptk. alapján⁴⁰ (ami az Mt. háttérjogszabálya is) viszont egyértelműen a leplezett szerződés tartalma alapján kell megítélni az adott jogviszonyt.⁴¹ A tényleges minősítést kell alapul venni az adó- és járulékfizetési kötelezettségek teljesítése során és az esetleges munkaügyi ellenőrzés esetén. Jelentősége van olyan szempontból is, hogy amennyiben a vezető tisztségviselő kárt okoz a gazdasági társaságnak, munkaviszony esetén a munkaügyi bíróság, míg megbízási jogviszony esetén a polgári bíróság rendelkezik hatáskörrel.⁴² A jogviszonyuk formájának viszont nincs kihatása a vezető tisztségviselő felelősségének tartalmára.

3.1.2. A jogviszony tartalma

3.1.2.1. Keletkezés

A vezető tisztségviselő jogviszonya két módon keletkezhet: kijelöléssel vagy megválasztással. Kijelölésre az alapító okiratban kerül sor, amikor még nem működik a társaság legfőbb szerve. Ezt követően a vezető tisztségviselőt a társaság legfőbb szerve választja meg.⁴³ Az utóbbi alól kivételt képeznek az ügydöntő felügyelőbizottsággal

³⁷ Pók (2008) 17. o.

³⁸ Farkas Csaba – Jenovai Petra – Nótári Tamás – Papp Tekla: Társasági jog, Lectum Kiadó, Szeged (2009) 151. o.

³⁹ Pók (2008) 17. o.

⁴⁰ Ptk. 207. § (6) bekezdés

⁴¹ Papp Tekla – Rúzs Molnár Krisztina: A társasági jog és a munkajog határán a vezető tisztségviselőkre és a vezető állású munkavállalókra vonatkozó szabályozás áttekintése I. In: Jogtudományi Közlöny, 2010. (LXV évf.) 2. sz. 61. o.

⁴² Farkas – Jenovai – Nótári – Papp (2009) 151. o.

⁴³ Papp – Rúzs Molnár (2010) 65. o.

rendelkező Zrt.-k és Kft.-k.⁴⁴ Egy gazdasági társaságnak lehet több vezető tisztségviselője is, ilyenkor minden vezető tisztségviselőt egyenként kell jelölni és megválasztani, a listás szavazást nem ismeri a Gt.⁴⁵ Mivel „a vezető tisztségviselői jogviszony kétoldalú szerződés”,⁴⁶ a jogviszony létrejöttéhez szükség van a vezető tisztségviselő elfogadó nyilatkozatára is. Az összeférhetetlenségre is kiterjedő elfogadói nyilatkozatot a cégbíróságnál a létesítő okirattal, illetőleg annak módosításával egyidejűleg kell benyújtani.⁴⁷

3.1.2.2. Kizáró okok

„A vezető tisztségviselői megbízatás bizalmi viszonyt feltételez. Ezért a törvény⁴⁸ meghatározza azokat az okokat, melyek fennállása esetén a tisztség nem tölthető be.”⁴⁹ Vezető tisztségviselő fő szabály szerint csak természetes személy lehet, kivéve a közkereseti és a betéti társaság vezető tisztségviselőit. Nem lehet vezető tisztségviselő, akit a bíróság bűncselekmény elkövetése miatt jogerősen szabadságvesztésre ítélt, amíg a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól nem mentesül. Nem tölthet be vezető tisztséget az sem, akit jogerős bírói ítélettel eltiltottak a vezető tisztség gyakorlásától. Az eltiltást olyan tartamra kell megállapítani, amennyi idő elteltével valószínűsíthető, hogy vezető tisztségviseléssel kapcsolatban nem fog újabb bűncselekményt elkövetni. Az eltiltás kivételesen lehet végleges hatályú is.⁵⁰ Nem lehet más gazdasági társaság vezető tisztségviselője az a személy, aki megszűntetési eljárás során jogerősen törölt társaság vezető tisztségviselője volt a törlést megelőző naptári évben. Továbbá nem lehet más gazdasági társaság vezető tisztségviselője az sem, akinek felelősségét a társaság felszámolása során ki nem elégített követelésekért a bíróság jogerősen megállapította, és helytállási kötelezettségét nem teljesítette. Személyes felelősségének megállapítására nemcsak vezető tisztségviselői, hanem legalább többségi befolyást biztosító részesedéssel bíró tagként is elképzelhető. A tilalom hatálya a vele szemben lefolytatott végrehajtási eljárás sikertelenségétől számított öt évig áll fenn.

⁴⁴ Gt. 37. § (1) bekezdés

⁴⁵ Farkas – Jenovai – Nótári – Papp (2009) 151.-152. o.

⁴⁶ Halmai Gábor – Szalai László: Az üzleti jog alapjai I. kötet, Rejtjel Kiadó, Budapest (2002) 150. o.

⁴⁷ 1. számú melléklet a 2006. évi V. törvényhez I. 7. a) pont

⁴⁸ Gt. 23. §

⁴⁹ Farkas – Jenovai – Nótári – Papp (2009) 144. o.

⁵⁰ Uo. 146. o.

3.1.2.3. Összeférhetetlenség és versenytilalom

A vezető tisztségviselő fő szabály szerint nem szerezhethet részesedést a gazdasági társaságával azonos főtevékenységet végző más gazdálkodó szervezetben, és nem lehet vezető tisztségviselő a társaságával azonos tevékenységet főtevékenységként megjelölő más gazdasági társaságban vagy szövetkezetben. Az azonos tevékenység megítélésénél a cégjegyzékbe bejegyzett adatok irányadók.⁵¹ A nyilvánosan működő részvénytársaságban való részvénytársaság általános kivételt képez a tilalom alól, továbbá az érintett gazdasági társaság létesítő okirata is lehetővé teheti, vagy hozzájárulhat a legfőbb szerv. A társasági szerződés szigoríthat is a tilalmon, amennyiben az azonos tevékenységet folytató (tehát nem feltétlenül azonos főtevékenységű) gazdasági szervezetekre is kiterjesztik. A vezető tisztségviselőnek minden esetben bejelentési kötelezettsége áll fenn a társaságok felé a más társaságban betöltött vezetői megbízással kapcsolatban. A vezető tisztségviselő, annak közeli hozzátartozója⁵² és élettársa – társasági szerződés kifejezetten megengedő rendelkezése hiányában – nem köthet sem saját nevében, sem saját javára a gazdasági társaság főtevékenységébe tartozó körben ügyleteket. A társasági szerződés ez esetben is rendelkezhet úgy, hogy a tilalom az azonos tevékenységi körbe tartozó ügyletekre terjedjen ki. A vezető tisztségviselő, annak közeli hozzátartozója és élettársa ugyanazon társaság szervezetén belül nem választható meg felügyelőbizottsági taggá.⁵³

3.1.2.4. Időtartam

A vezető tisztségviselő jogviszonya létesítő okirat rendelkezése esetén létrejöhet határozatlan időtartamra. Amennyiben a létesítő okirat nem pontosítja a kinevezés tartamát, úgy a vezető tisztségviselőt öt évre megválasztottnak kell tekinteni, feltéve, hogy maga a társaság is legalább ennyi időre jött létre. Amennyiben a társaság öt évnél rövidebb időre létesült, úgy a kinevezés időtartama is ehhez igazodik. Továbbá a létesítő okirat is megállapíthat öt évnél rövidebb, konkrét megbízási időt.⁵⁴ A vezető tisztségviselő korlátozás nélkül újraválasztható.

Ha a határozatlan időre kinevezett vezető tisztségviselővel a társaság határozott időre köt szerződést, illetve amennyiben a vezető tisztségviselőt újra megválasztják, szükséges a szerződés meghosszabbítása, ami felveti az esetleges újratárgyalás

⁵¹ Gf.II.31.200/2002.sz.

⁵² Ptk. 685. § b) pont alapján

⁵³ Váci (2011) 69. o.

⁵⁴ Papp – Rúzs Molnár (2010) 65. o.

lehetőségét. A hosszabbításnak azonban nem feltétlenül kell írásban történnie, elegendő lehet, ha a felek továbbra is alkalmazzák a korábbi szerződés rendelkezéseit.⁵⁵

3.1.2.5. Utasíthatóság

„A vezető tisztségviselő önfelelősségű.”⁵⁶ Ez azt is jelenti, hogy feladatait önállóan látja el,⁵⁷ és fő szabály szerint tevékenységével összefüggésben nem utasítható, hatásköre nem vonható el. E minőségében csak a jogszabályoknak, a létesítő okiratnak és a gazdasági társaság legfőbb szerve határozatainak van alárendelve.⁵⁸

A fő szabály alól több kivételt is enged a Gt. Egyrészt egyszemélyes Kft. és egyszemélyes Rt. az egyedüli tag írásos formában utasíthatja a vezető tisztségviselőt, aki ezt köteles is végrehajtani, ám ezáltal mentesül a felelősség alól az utasítás végrehajtásából eredő esetleges károk vonatkozásában. Szintén kivételes szabály, hogy törvény vagy társasági szerződés felhatalmazása alapján a társaság legfőbb szerve elvonhatja a vezető tisztségviselő (ügyvezető testület) hatáskörét, ezt azonban csak pontosan meghatározott esetekben és konkrét ügyvezetési hatáskörök tekintetében teheti meg.⁵⁹ Elismert vállalatcsoport esetén pedig az uralkodó tag ügyvezetése utasíthatja az ellenőrzött társaság ügyvezetését, annak működésére kötelező határozatot hozhat.⁶⁰

A Gt. nem zárja ki, hogy vezető tisztségviselő megbízása mellett egyéb feladatok ellátására szóló munkaviszonyt is létesítsen a társasággal. Ilyen esetben különösen fontos a munkakörök pontos elhatárolása, ugyanis ez kihatással van az utasíthatóság mértékére, aminek pedig következményei lehetnek a felelősség megállapítása során.⁶¹

3.1.2.6. Megszűnés

A vezető tisztségviselő jogviszonya megszűnik, amennyiben határozott idejű megbízásának időtartama lejár, visszahívják, lemond, elhalálozik, bekövetkezik a törvényben szabályozott kizáró ok, továbbá külön törvényben meghatározott esetben.⁶² A vezető tisztségviselőt a társaság legfőbb szerve bármikor, indokolási kötelezettség nélkül

⁵⁵ Pók (2008) 15.-16. o.

⁵⁶ (Szerk.) Sárközy Tamás: Üzleti jog, Typotex, Budapest (2006) 99. o.

⁵⁷ Török Gábor: A magyar társasági jog alapjai, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest (2006) 38. o.

⁵⁸ Gt. 22. § (4) bekezdés

⁵⁹ Farkas – Jenovai – Nótári – Papp (2009) 152. o.

⁶⁰ Gt. 60. § (1) bekezdés

⁶¹ Pók (2008) 18. o.

⁶² Gt. 31. § (1) bekezdés

visszahívhatja.⁶³ Munkaviszonyban álló vezető tisztségviselők esetén értelmezési kérdésként merülhet fel, hogy a visszahívás mennyiben érinti munkaviszonyát. Rögtön megszűnik a munkaviszony, vagy ez csak a tisztség betöltésére vonatkozik? Hágelmayerné szerint nem minden esetben érinti a munkaviszonyt, csak abban az esetben, ha a visszahívás egyben megfelel a munkaviszony megszüntetésére vonatkozó Mt.-beli rendelkezéseknek.⁶⁴ A vezető tisztségviselő tisztségéről bármikor lemondhat. A társaság folyamatos működőképességének biztosítása érdekében a jogalkotó úgy rendelkezik, hogy amennyiben a társaság működőképessége megkívánja, a lemondás csak a bejelentéstől számított hatvanadik napon válik hatályossá. Korábban is hatályosulhat a lemondás, ha a gazdasági társaság legfőbb szerve a hatvannapos határidő letelte előtt gondoskodott, illetve módjában állt volna gondoskodni az új vezető tisztségviselő megválasztásáról. A lemondás hatályossá válásáig a vezető tisztségviselő köteles a halaszthatatlan döntések meghozatalában és intézkedések megtételében részt venni.⁶⁵ Külön törvény szerinti megszűnésre példa a Ctv. 98. § (2) bekezdése, melynek rendelkezése alapján a végelszámolás kezdőidőpontjával megszűnik a vezető tisztségviselő megbízatása.⁶⁶

3.2. Funkcionális megközelítés

Anélkül, hogy részletekbe menően vizsgálnám a vezető tisztségviselők egyes feladatait, ehelyütt szükséges kitérni a két alapvető funkciójuk ismertetésére, amelyek meghatározzák a vezető tisztségviselők tevékenységének lényegét.

3.2.1. A törvényes képviselő

A társaságot harmadik személyek, bíróság és más hatóságok előtt a vezető tisztségviselő képviseli, azaz a társaság a vezető tisztségviselő útján köt szerződést, tesz és fogad el jognyilatkozatokat. „A képviselő jogalapja létesítő okirat, ennek megfelelően a vezető tisztségviselő esetében törvényi szervezeti képviselőről beszélünk.”⁶⁷ A vezető tisztségviselő e minőségében tanúsított magatartása következményeként közvetlenül a társaság válik jogosulttá, illetve kötelezetté. Írásban a vezető tisztségviselő (és a cégvezető) cégjegyzés útján képviseli a gazdasági társaságot. „A cégjegyzés azt jelenti,

⁶³ Gt. 24. § (2) bekezdés

⁶⁴ Hágelmayer Istvánné: A vezető állású munkavállalók munkaviszonya, In: Cég és Jog, 2000. (II. évf.) 2. sz. 14. o.

⁶⁵ Gt. 31. § (2) bekezdés

⁶⁶ Kisfaludi (2007) 170. o.

⁶⁷ Farkas – Jenovai – Nótári – Papp (2009) 153. o.

hogy a társaság iratain a társaság képviselőjére jogosultak az iratokat a társaság cégneve alatt saját névaláírásukkal látják el. Az aláírásnak meg kell felelnie az ügynevezett aláírási címpéldánynak (hivatalos cég aláírási nyilatkozat).⁶⁸ A vezető tisztségviselők képviselői jogát társasági szerződés korlátozhatja, illetve több vezető tisztségviselő között meg is oszthatja. Ez a korlátozás és megosztás viszont a forgalom biztonsága érdekében harmadik személyekkel szemben nem hatályos, tehát a vezető tisztségviselőt kizárólag erre hivatkozással nem lehet álképviselőnek minősíteni.⁶⁹ A Ctv is kimondja, hogy a cég eredményesen nem hivatkozhat jóhiszemű harmadik személlyel szemben arra, hogy a bejegyzett képviselő a hatáskörét túllépve járt el.⁷⁰ Ha a felszámolás kezdő időpontját követően a korábban képviselőre jogosult személy szerződéses nyilatkozatot tesz a társaság nevében, álképviselőnek minősül.⁷¹ A képviselő kezdetét a társasággal, a tagokkal és a cégbírósággal szemben az elfogadó nyilatkozat megtételétől azonnal, harmadik személyekkel szemben pedig a bejegyzés közzétételétől, de visszamenőleges hatállyal kell számítani.⁷² A képviselői jog át a Gt. keretei között, szűk körben átruházható, a Legfelsőbb Bíróság eseti döntésében kifejtettek alapján az ügyvezető kizárólag az ügyek meghatározott csoportjára nézve jogosíthatja fel a képviselői joggal a gazdasági társaság munkavállalóját, de a képviselők cégjegyzésének módja csak együttes le lehet; arra nincs lehetőség, hogy a cégjegyzési jogot általánosságban az ügyvezető-helyettes gyakorolja.⁷³

3.2.2. Az ügyvezetés

Az ügyvezetés fogalmát a Gt. negatívan határozza meg, eszerint „ügyvezetésnek minősül a társaság irányításával összefüggésben szükséges mindazon döntések meghozatala, amelyek törvény vagy a társasági szerződés alapján nem tartoznak a társaság legfőbb szervének vagy más társasági szervnek a hatáskörébe.”⁷⁴ Ennek oka, hogy nem lehetséges teljes körű, taxatív felsorolást adni a vezető tisztségviselők egyes feladatairól.⁷⁵ „Az ügyvezetés döntéshozatali tevékenység, vagyis a társaság számára kínálgató cselekvési lehetőségek közötti választások sorozata.”⁷⁶ Az ügyvezetés tehát

⁶⁸ (Szerk.) Sárközy 2006) 100. o.

⁶⁹ Gt. 29. §

⁷⁰ Ctv. 22. § (6) bekezdés

⁷¹ A Győri Ítéltábla Polgári Kollégiumának 1/2006.(XII.1.)sz. kollégiumi véleménye

⁷² EBH2002. 780.

⁷³ Cgf.II.31.215.2002.sz.

⁷⁴ Gt. 21. § (1) bekezdés

⁷⁵ Török Gábor (2006) 37. o.

⁷⁶ Kisfaludi (2007) 137. o.

alapvetően a társaság belső viszonyai körébe tartozik, de kihatással lehet a társaság külső jogviszonyaira is. Az ügyvezetési döntések – vagyis az irányítás – és a menedzsmentdöntések – tehát a mindennapos ügyintézés – egymástól elválasztva is, vagy egy vezető tisztségviselő által is gyakorolhatók.⁷⁷

⁷⁷ Uo. 138. o.

4. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐK FELELŐSSÉGE A MAGYAR JOGTÖRTÉNETBEN

A közkeresetre összeálló társaságok jogviszonyairól szóló 1840. évi XVIII. törvénycikk (továbbiakban Ktj.) a normatív rendszer talaján állva háromféle társasági formát szabályozott: a közkereseti társaságot, a betéteti társaságot és a részvénytársaságot.⁷⁸ A Ktj. 12. §-a értelmében, ha az „aláírás címvezetője” különös felhatalmazás nélkül a társaság nevében kötött ügyletet, vagy vállalt kötelezettséget, felelősséggel tartozott a társaság felé, ugyanakkor a társaság nem hivatkozhatott a szerződés érvénytelenségére.

A kereskedelmi törvényről szóló 1875. évi XXXVII. törvénycikk (továbbiakban: Kt.) négy kereskedelmi társasági formáról rendelkezett: a közkereseti társaságról, a betéti társaságról, a részvénytársaságról és a szövetkezetről.⁷⁹ A Kt. 187. § rendelkezése alapján az igazgatóság köteles volt haladéktalanul összehívni közgyűlést a részvénytársaság alaptőkéje felének elvesztése esetén, amennyiben pedig a társaság vagyona nem fedezte a tartozásokat, az igazgatóság kötelezettsége volt bejelenteni ennek tényét az illetékes törvényszéknél csődnyitás céljából. Az igazgatóság által a társaság nevében kötött ügyletek jogosultja, illetve kötelezettje a társaság volt, harmadik személyek felé az igazgatóság tagjai a társaság nevében teljesített cselekményeikért és a társaság nevében vállalt kötelezettségeikért személyesen nem voltak felelősek. Ha viszont az igazgatósági tag az alapszabály, illetve a közgyűlési határozatok megszegésével túllépte megbízatása határait, minden ebből eredő kárért egyetemlegesen feleltek, akkor is, ha az alapszabály megszegése közgyűlési határozaton alapult. Az igazgatóság határozataiért és intézkedéseikért azt az igazgatósági tagot nem terhelte felelősség, aki ez ellen tudomásszerzésekor nyomban tiltakozott, és tiltakozását bejelentette a felügyelőbizottság felé is. Az igazgatóság jogkörének korlátozása harmadik személyekkel szemben nem volt hatályos.⁸⁰ Az éves mérleg helyes felállításáért az igazgatóság tagjai a felügyelőbizottsági tagokkal együttesen, egyetemleg feleltek.⁸¹

A korlátolt felelősségű társaságról és a csendes társaságokról szóló 1930. évi V. törvénycikk (továbbiakban Kftc.) kereskedelmi társaságnak minősítette a korlátolt

⁷⁸ Török Tamás (2007) 120. o.

⁷⁹ Uo. 121. o.

⁸⁰ Kt. 188.-191. §§

⁸¹ Kt. 200. §

felelősségű társaságot is.⁸² A Kftc. 13. § kimondta, hogy a cégjegyzékbe történő bejegyzés előtt a társaság nevében eljáró személyek személyesen és egyetemleg felelősek. A Kftc. tilalma ellenére történt tagi visszafizetésekért egyetemlegesen feleltek a vétkesen eljáró ügyvezetők. Amennyiben a társaságnak volt felügyelőbizottsága, a vétkes ügyvezetők a vétkes felügyelőbizottsági tagokkal egyetemleg voltak felelősek.⁸³ Az összeférhetetlenségi tilalmat megszegő ügyvezető kártérítésre volt köteles a társasággal szemben. A társaság dönthetett úgy, hogy kártérítés helyett az ügylet átengedését, vagy a haszon kiadását, illetve a követelés engedményezését igényeli. A társaság összeférhetetlenséggel kapcsolatos igényének érvényesítési határideje szubjektíve 3 hónap, objektíve öt év volt.⁸⁴ A cégbíróságnál bemutatott tagjegyzék adatainak valóságtartalmáért az ügyvezetők személyesen és egyetemlegesen voltak felelősek.⁸⁵ Az ügyvezetők tevékenységére irányadó gondossági mércéje a rendes kereskedő gondosságaként volt meghatározva. Ha nem a rendes kereskedő gondosságával jártak el, az ezzel okozott kárért a károsult felé egyetemlegesen voltak felelősek, különösen akkor, ha a Kftc. vagy a társasági szerződés ellenére „a társaság vagyont a tagok között felosztották, a törzsbetéteket vagy pótbefizetéseket a tagoknak egészben vagy részben visszaadták, kamatot vagy nyereségrészesedést fizettek, a társaság saját üzletrészeit megszerezték, zálogba vették vagy bevonták.” A taggyűlés olyan tartalmú határozata, amely a fent nevesített esetekben felmentette az ügyvezetőket a felelősség alól, a társaság hitelezőivel szemben hatálytalan volt. Amennyiben kártérítés a Kft. hitelezőinek kielégítésére volt szükséges, az ügyvezetőket nem mentesítette a felelősség alól, hogy a taggyűlés határozata alapján jártak el. A kártérítési követelés (csalárdság esetét kivéve) 5 év alatt évült el. Az ügyvezetés határozataiért és intézkedéseiért nem terhelte felelősség azt az ügyvezetőt, aki a határozat vagy intézkedés ellen tudomásszerzésekor nyomban tiltakozott, és tiltakozását írásban bejelentette a felügyelőbizottságnak (felügyelőbizottság hiányában pedig a közgyűlésnek).⁸⁶

A szocialista társulási jogban és 2006 előtti társasági törvények alapján a vezető tisztségviselők kizárólag a társaság felé voltak felelősek. A korábbi Gt.-kből is levezethető volt (lett volna) a vezetői felelősség például álképviselőt vagy bűncselekmények elkövetése esetén, a gyakorlata azonban nem alakult ki.

⁸² Török Tamás (2007) 125. o.

⁸³ Kftc. 34. §

⁸⁴ Kftc. 54. §

⁸⁵ Kftc. 55. §

⁸⁶ Kftc. 59.-61. §§

5. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FELELŐSSÉGE A TÁRSASÁGGAL SZEMBEN

5.1. Az intern felelősség alapja

A vezető tisztségviselők ügyvezetési feladataikat – a Gt. eltérő rendelkezésének hiányában – a társaság érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni, méghozzá az ilyen tisztséget betöltő személyektől általában elvárható gondossággal. A vezető tisztségviselők a polgári jog általános szabályai szerint felelnek a gazdasági társasággal szemben a jogszabályok, a létesítő okirat, a legfőbb szerv határozatai és ügyvezetési kötelezettségeik felróható megszegésével a társaságnak okozott károk erejéig.⁸⁷ „A vezető tisztségviselő gazdasági társasággal szembeni felelőssége vagyoni felelősség-típus, saját magatartásáért való, teljes, elsődleges, felróhatóságon alapuló és kontraktuális felelősség-típus.”⁸⁸ A polgári jog általános szabályai szerint pedig a felelősség megállapításához valamely bekövetkezett kárral okozati összefüggésben álló felróható jogellenes magatartás megléte van szükség.

5.1.1. Jogellenes magatartás

A polgári jog általánosságban tiltja a másnak való károkozást. Nem jogellenes viszont a károkozás, amennyiben a kárt a károsult beleegyezésével okozzák, és az társadalmi érdeket sem sért vagy veszélyeztet.⁸⁹ Ha tehát a vezető tisztségviselő a legfőbb szerv határozatát, vagy az egyszemélyes társaság egyedüli tagjának írásos utasítását hajtja végre (3.1.2.4. pont), és ennek megfelelő magatartásából keletkezik kár, jogellenes magatartás hiányában nem áll fenn kárfelelőssége a társasággal szemben. Fontos megjegyezni, hogy a vezető által hozott rossz üzleti döntés – ugyan a gazdasági társaságnak vitathatatlanul kárt okoz – egyéb tényállási elem hiányában nem tekinthető jogellenes magatartásnak.⁹⁰ Ahogy fentebb említettem (3.2. pont), a vezető tisztségviselők feladatairól nem adható taxatív felsorolás, ebből következően a lehetséges kötelezettségszegési esetek sem térképezhetők fel a teljesség igényével. Tipikus lehet a képviseleti jogok túllépése, a társaság részére előírt, a vezető tisztségviselő által

⁸⁷ Gt. 30. § (2) bekezdés

⁸⁸ Török Tamás (2007) 309.-310. o.

⁸⁹ Ptk. 342. § (2) bekezdés

⁹⁰ Cgf. 43580/2004.sz.

teljesítendő kötelezettség megszegése, munkáltatói jogok jogszerűtlen gyakorlása, összeférhetetlenségi, versenytilalmi előírás, titoktartási kötelezettség megszegése.⁹¹

5.1.2. Felróhatóság

A vezető tisztségviselők felelőssége nem objektív, ugyanakkor az általános polgári jogi zsinórmértéknél magasabb fokú gondosságot vár el tőlük a jogalkotó. Megalapozza a vezető tisztségviselő vétkességét, ha nem az ilyen tisztséget betöltő személyektől általában elvárható gondossággal, és/vagy nem a társasági érdek elsődlegessége alapján járt el. Ha viszont bizonyítja, hogy az adott magatartás nem volt felróható, a vezető tisztségviselő mentesül a felelősség alól.

5.1.2.1. Gondossági mérce

A vezető tisztséget ellátó személyektől elvárható gondosság az elvárhatósági skálán az adott helyzetben általában elvárhatóság felett helyezkedik el, de nem éri el a felróhatóság nélküli felelősség szintjét.⁹² Az „ilyen tisztséget betöltés” valójában az „adott helyzetet” konkretizálja. Szemléletes a Cúria alábbi döntése, amelyben a részvénytársaság igazgatósága és felügyelőbizottsága tagjainak felelősségét elemzi. Eszerint „nem hivatkozhatnak joggal arra, hogy az ellenőrzésre kellő szakértelmük nem volt, mert, aki valamely részvénytársaságban igazgatósági vagy felügyelőbizottsági tagságot vállal, már ez által vét a rendes kereskedő gondossága ellen és ha szakértelmének hiányát az ellenőrzés megfelelő módjával pótolni és az ellenőrzést szakértővel végeztetni elmulasztja, ennek következményeit viselni tartozik.”⁹³ Mivel minden üzleti tevékenység hordoz magában kockázatot, fokozott körültekintést igényel annak megítélése, hogy az adott cselekmény az ésszerű kockázatvállalásnak vagy a kellő gondosság elmulasztásnak minősül.⁹⁴

A gondosság zsinórmértéke hasonlóan alakul az angol és német társasági jogban is. Az angol esetjogban az „ésszerűen viselkedő ember” tesztjét alkalmazzák az elhatárolására. A direktornak feladatai ellátása során magasabb fokú gondosságot kell tanúsítania, mint ami általában elvárható egy hasonló tudással és tapasztalattal rendelkező embertől. Nem köteles szakadatlanul figyelemmel kísérni a cég ügyeit, ha viszont

⁹¹ Gál Judit – Pálkásné Mika Ágnes: Társasági jogi perek, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest (2007) 392. o.

⁹² Török Tamás (2007) 310. o.

⁹³ C. 1160/1933.

⁹⁴ Török Tamás (2007) 310.-311. o.

kötelezettségeit időszakosan sem teljesíti, felelős a következményekért.⁹⁵ A német jog részvénytársaság esetén „rendes és lelkiismeretes üzletvezető”⁹⁶, korlátolt felelősségű társaság vezető tisztségviselője esetén pedig a „rendes üzletember”⁹⁷ fordulattal határozza meg az elvárt gondossági szintet.

5.1.2.2. A társasági érdek

A vezető tisztségviselőnek fő szabály szerint a társaság érdekében kell eljárnia, de mi is maga a társasági érdek? Két nézőpontból is megközelíthető a kérdés aszerint, hogy a társaságot elsősorban kontraktuális vagy institucionális képződményként fogjuk fel. Kontraktuális értelemben a társaság a tagok szerződésének megtestesülése, a társaság érdeke pedig a tagok egyéni érdekeiből kumulálódik. Ez a felfogás a személyegyesítő jellegű társaságokra vetítve lehet igaz. Az institucionális felfogás szerint a társaság a tagok szerződésén túlmutató, a tagoktól független, önálló érdekekkel bíró jogalany. A nagy, tőkeegyesítő társaságok leginkább ez utóbbi megállapítás keretében értelmezhetők.⁹⁸ Tény, hogy a tagok és a társaság érdeke nem mindig esik egybe, elválásuk esetén a társaság érdeke megelőzi a tagok érdekét.⁹⁹ A társasági hűség (duty care) elve 2006 előtt expressis verbis nem szerepelt a szabályozásban, de immanensen korábban is része volt a vezető tisztségviselők kötelezettségeinek. Hangsúlyozása azért vált szükségessé, mivel a Gt., hatályba lépésével megállapított olyan esetkört is, amikor a hitelezők érdekének elsődlegességét figyelembe véve kell eljárni (fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet).¹⁰⁰ Szintén kivételes helyzet, amikor elismert vállalatcsoportba tartozó, ellenőrzött társaságról van szó, ennek ügyvezetését ugyanis a vállalatcsoport egészének üzleti érdekei elsődlegessége alapján kell ellátni.¹⁰¹

5.1.3. Kár és okozat

A felelősség felmerülése mindig valamilyen kár bekövetkezéséhez kötődik. Jelen esetben ez kár a gazdasági társaságnál merül fel. A kár általában vagyoni jellegű, lehet

⁹⁵ Dine (2005) 199. o.

⁹⁶ Fülöp Gábor: Kereskedelmi és társasági jogi ismeretek német nyelven – Handelsrecht und Gesellschaftsrecht auf Deutsch, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest (2004) 122. o.

⁹⁷ Uo. 95. o.

⁹⁸ Metzinger Péter: Joggal való visszaélés a társasági jogban, In: (Szerk.) Ádám Antal: PhD tanulmányok 3., Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Pécs (2005) 217. o.

⁹⁹ Sárközy Tamás: Magyar Gazdasági jog I. kötet – Gazdasági státuszjog, Aula Kiadó, Budapest (2007) 166. o.

¹⁰⁰ Török Gábor (2006) 39. o.

¹⁰¹ Gt. 60. § (4) bekezdés, Török Tamás (2007) 312. o.

vagyoni csökkenés vagy elmaradt haszon.¹⁰² Az okozat vizsgálatára a polgári jog általános szabályai irányadók. „Az okozatosság megállapítása a kártérítési perben azt a célt szolgálja, hogy a bíróság az eljárás során meghatározza azt a személyt (vagy azokat a személyeket), aki a kárért felelős (akik a kárért felelősek), mégpedig azért, mert a kár létrejöveteléhez saját magatartásukkal, cselekményeikkel, vagy kötelezettségeik mulasztásával hozzájárultak.”¹⁰³ Bonyolult gazdasági folyamatoknál sokszor az okozat megállapítása nehézségekbe ütközhet. A Legfelsőbb Bíróság egy eseti döntésében kifejtett álláspontja szerint a felperes károsodása nem a jogellenes magatartás elkövetésével, hanem akkor következik be, amikor (az adott esetben) az adótartozást, az adóbírságot, illetve a késedelmi pótlékot, vagy legalábbis annak egy részét a felperes megfizeti.¹⁰⁴

5.2. A felelősség korlátozhatósága

A vezető tisztségviselőnek az általa szerződésszegéssel okozott teljes kárért kell helytállnia a társaság felé, mérséklésre méltányosságból sincs lehetőség. A Ptk. kógens szabálya tiltja a szándékosan, súlyos gondatlansággal, vagy bűncselekménnyel okozott, továbbá az életet, testi épséget, egészséget károsító szerződésszegésért való felelősség kizárását, az ilyen kikötés érvénytelen.¹⁰⁵ Ezen esetkörökön kívül azonban nincs akadálya a szerződésszegésért való felelősség kizárásának vagy korlátozásának, feltéve, hogy az ezzel járó hátrányt az ellenszolgáltatás megfelelő csökkentése vagy egyéb előny kiegyenlíti.¹⁰⁶ Véleményem szerint a vezető tisztségviselők felelőssége teljes mértékben nem zárható ki, viszont a társasági szerződésben bizonyos esetkörökben korlátozható.

5.3. Igényérvényesítésre jogosultak

Fő szabály szerint az igény érvényesítésére a társaság jogosult. A társaságot a kártérítési perben a társaság aktuális vezető tisztségviselője képviseli. Amennyiben a kárt okozó vezető tisztségviselő továbbra is betölti tisztségét a társaságnál, úgy másik, perben nem álló vezető tisztségviselő képviseli a társaságot. Ha nincs ilyen vezető tisztségviselő,

¹⁰² Kisfaludi (2007) 154. o.

¹⁰³ Szalma József: Okozatosság és a polgári jogi felelősség, Miskolci Egyetem és a „Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért” kiadásában, Miskolc (2000) 34. o.

¹⁰⁴ Gfv.X.30.303/2005.sz.

¹⁰⁵ Ptk. 314. § (1)

¹⁰⁶ Berke Barna – Futó Gábor – Garamvölgyi Róbert – Kovács Ferenc – Pál Lajos – Tóth M. Gábor: Vezetők kézikönyve, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest (2009) 251.-252. o.

akkor a felügyelőbizottság által kijelölt felügyelőbizottsági tag lesz a képviselő.¹⁰⁷ Végző esetben, ha a társaságnak nincs felügyelőbizottsága, vagy annak minden tagja szintén perben áll a bíróság a társaság részére ügygondnokot jelöl ki. Végelszámolási eljárás során a végelszámoló, felszámolási eljárásban pedig a felszámoló jogosult a társaság képviselőjére.¹⁰⁸

A társaságban kisebbségben maradt tagság is jogosult lehet az igény érvényesítésére. Erre akkor kerülhet sor, ha a társaság legfőbb szerve elvetette az igény érvényesítését, vagy nem hozott határozatot ezzel kapcsolatban. Legalább öt százalékos szavazati aránnyal rendelkező kisebbség harmincnapos jogvesztő határidőn belül nyújthat be keresetet a vezető tisztségviselővel szemben. A kárigény anyagi jogosultja – tehát a felperes is – változatlanul a társaság, a tagok csak a képviselőt láthatják el.¹⁰⁹

A társaság jogutód nélküli megszűnését követően értelemszerűen nem lehet a felperes a társaság, hiszen megszűnt jogalanyként létezni. A jogalkotó lehetőséget ad azoknak a tagoknak, akik a cégbírásági törlés időpontjában a társaság tagjai (részvényesei) voltak, hogy egyéves jogvesztő határidőn belül érvényesíthessék igényüket a vezető tisztségviselővel szemben.¹¹⁰ Ha a tag (részvényes) felelőssége a társaság kötelezettségeiért korlátozott volt, a kártérítési igényt az őt megillető likvidációs hányad arányában érvényesítheti. Ebből a contrario következik, hogy a másodlagos felelősséggel rendelkező tag a teljes igényt érvényesítheti.¹¹¹ Az igény érvényesíthetősége kiegészítő szabály (törvényi engedményezés) hiányában elenyészne, ugyanakkor szerencsés a szigorú időbeli korlátozás is, ami szükséges ahhoz, hogy ne váljon parttalanná a jogintézmény.

5.4. Felmentvény

A felmentvény jogintézményét a német jog mintájára vezette be a Gt. „A felmentvény garanciát ad a vezető tisztségviselőnek a társaság későbbi esetleges kártérítési igényeivel szemben: ugyanazon tényállás alapján ugyanis a felelősség terhére nem lesz megállapítható.”¹¹² A vezető tisztségviselők munkájának rendszeres értékelése,

¹⁰⁷ Gt. 46. § (1) bekezdés analógiája

¹⁰⁸ Gál – Pálkásné (2007) 394. o.

¹⁰⁹ Kisfaludi (2007) 159.-160. o.

¹¹⁰ Gt. 30. § (6) bekezdés

¹¹¹ Török Tamás (2007) 317. o.

¹¹² (Szerk.) Sárközy Tamás: Társasági törvény, cégtörvény 2006-2009, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., (2009) 104. o.

és döntés a felmentvény megadásáról nem törvényi kötelezettség, a Gt. csak lehetőséget ad ennek társasági szerződésben való előírására. A felmentvény megadásával a legfőbb szerv azt igazolja, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján a vezető tisztségviselő a társaság érdekeinek elsődlegességét szem előtt tartva végezte feladatait a vizsgált üzleti évben. A törvény szerint a felmentvény egyszerű szótöbbséggel elfogadott határozatban adható meg, ugyanakkor társasági szerződés ennél magasabb szavazati arányt is előírhat. A felmentvény a testületi ügyvezetés esetén is kizárólag külön-külön adható meg a vezető tisztségviselők számára.¹¹³ A felmentvény hatálytalanná válik, ha utóbb jogerős bírósági ítélet megállapítja, hogy a megadásához alapul szolgáló adatok valótlanok, vagy hiányosak voltak.

A Győri Ítéltábla eseti döntésében kimondta, hogy „a felmentvény megadása esetén a társaságot illeti meg perindítási jog a felmentvény hatálytalansága megállapítása iránt. Viszont a felmentvényre vonatkozó nemleges határozat, a felmentvény meg nem adása esetén a vezető tisztségviselőt nem illeti meg külön perindítási jog a Gt.30.§.(5) bekezdése alapján a társasági határozat hatálytalanságának megállapítása, avagy megváltoztatása iránt.”¹¹⁴

5.5. Több vezető tisztségviselő által okozott kár

Együttes képviseleti joggal rendelkező vezető tisztségviselők, illetve testületi ügyvezetés esetén, a Gt. a Ptk. közös károkozásra vonatkozó szabályait rendeli alkalmazni, azaz felelősségük egyetemleges. A felelősség alól mentesül az a vezető tisztségviselő, aki bizonyítja, hogy a kárt okozó határozat meghozatalában nem vett részt, vagy annak elfogadása ellen szavazott.¹¹⁵ A Ptk. szabályai¹¹⁶ alapján a kötelezettség a vezető tisztségviselőket egymás közötti viszonyukban a felróhatóság arányában – ha pedig ez nem megállapítható, egyenlő arányban – terheli. A bíróság mellőzheti a vezető tisztségviselők egyetemleges felelősségének megállapítását, és közrehatásukban is maraszthatja őket, ha ez a társaság kárának megtérítését sem nem veszélyezteti, sem nem késlelteti tetemesen, vagy ha a társaság (mint károsult) maga is közrehatott (például

¹¹³ Török Gábor (2006) 314. o.

¹¹⁴ Pf.II.20.032/2009/3.sz.

¹¹⁵ Gt. 30. § (4) bekezdés

¹¹⁶ Ptk. 344. §

a legfőbb szerv határozatával) a kár bekövetkezésében, vagy igénye érvényesítésével menthető ok nélkül késlekedett.¹¹⁷

5.6. Speciális felelősségi esetek

5.6.1. Összeférhetetlenség és versenytilalom

A vezető tisztségviselőre (illetve közeli hozzátartozóira és élettársára) irányadó (3.1.2.2. pontban kifejtett) összeférhetetlenségi szabályok megszegésével a gazdasági társaságnak okozott kárért a vezető tisztségviselő az általános polgári jogi szabályok szerint köteles helytállni. Az okozott kár megtérítése iránti igényt a társaság a kár bekövetkeztétől egy éven belül érvényesítheti. A vezető tisztségviselőt nemcsak saját magatartásáért, hanem közeli hozzátartozója és élettársa magatartásáért is felelősség terheli a gazdasági társasággal szemben. Az igény érvényesítésének határideje a törvény eltérő rendelkezésének hiányában elévülési jellegű. Ezen időintervallumon belül akkor is érvényesíthető a kárigény, ha a vezető tisztségviselő jogviszonya már nem áll fenn. A Legfelsőbb Bíróság¹¹⁸ álláspontja szerint abban az esetben, ha a társaság időközben új ügyvezetőt választott az elévülés időpontja az új ügyvezető általi tudomásszerzésétől számít. A tudomásszerzésnek nem feltétlenül kell hitelt érdemlőnek lennie.¹¹⁹ A Kftc. rendelkezéseihez hasonlóan az Mt. vonatkozó versenytilalmi, illetve összeférhetetlenségi szabályainak értelmében¹²⁰ a munkáltató kártérítés helyett követelheti az ügylet átengedését, az ügylet hasznának kiadását, vagy az ügylethez kapcsolódó követelésének engedményezését is.¹²¹

5.6.2. Bejelentési kötelezettséggel kapcsolatos felelősség

A Gt. 26. § (1)-(2) bekezdése értelmében a vezető tisztségviselő kötelessége és felelőssége a társaság alapításának, a társasági szerződés módosításának, a cégjegyzékbe bejegyzett jogok, tények, adatok és ezek változásának, valamint törvényben előírt egyéb adatok cégbírósághoz történő bejelentése. A vezető tisztségviselők korlátlanul és egyetemleg felelnek minden olyan kárért, amelyet a bejelentett jog, tény vagy adat valótlanságából, a bejelentés késedelméből vagy elmulasztásából származik. Ez utóbbi

¹¹⁷ Kisfaludi (2007) 158. o.

¹¹⁸ Pfv.VI.20093/1994.sz.

¹¹⁹ Török Tamás (2007) 319. o.

¹²⁰ Mt. 191. §

¹²¹ Berke– Futó– Garamvölgyi – Kovács – Pál – Tóth Budapest (2009) 255. o.

magatartás egyébiránt megvalósíthatja a gazdasági adatszolgáltatás kötelezettségének elmulasztása¹²² vétségét is.¹²³

A Ctv. szerinti bejelentési kötelezettség teljesítése egyaránt terhel minden vezető tisztségviselőt. Egyetemleges felelősségüket együttes bejelentési kötelezettségük alapozza meg. A törvény által előírt adatok, tények és jogok határidőn belül történő bejelentése tehát valamennyi vezető tisztségviselőt terheli, tekintet nélkül arra, hogy önálló avagy együttes képviseleti joggal rendelkeznek. Az egymás közötti belső munkamegosztás nem lehet releváns a felelősség megállapítása során.¹²⁴

¹²² 1978. évi IV. törvény 299. § (2) bekezdés

¹²³ Berke– Futó– Garamvölgyi – Kovács – Pál – Tóth Budapest (2009) 253. o.

¹²⁴ Török Tamás (2007) 320. o.

6. FELELŐSSÉG HARMADIK SZEMÉLYEKEL SZEMBEN

6.1. Előtársasági létszak

A gazdasági társaság a társasági szerződés ellenjegyzésétől vagy közokiratba foglalásától kezdődően előtársaságként működhet. A cégbejegyzésig a létrehozni kívánt gazdasági társaság vezető tisztségviselői a társaság nevében és javára járnak el.¹²⁵ Az előtársasági működés szabályozásának relevanciája a jelenleg hatályos szabályok szerint csak a nem szerződésmintával létesülő gazdasági társaságoknál van. Várható, hogy a cégbíróság ügyintézési határideje mintás társaságalapítás esetén is egy óra helyett tizenöt napra hosszabbodik, akkor pedig ismét megnövekedhet az előtársaságra vonatkozó rendelkezések jelentősége. A Gt. az előtársasági létszakra nézve két felelősségi szabályt állapít meg a vezető tisztségviselők vonatkozásában.¹²⁶

Az előtársaság nevében a bejegyzési kérelem jogerős elutasításáról való tudomásszerzést követően további jog szerzése és kötelezettség vállalására nincs lehetőség, annak működését haladéktalanul be kell szüntetni. Ennek elmulasztásából eredő károkért az előtársaság vezető tisztségviselői korlátlanul és egyetemleg felelnek. A tudomásszerzésnek nem feltétlenül kell hivatalosnak lennie, de legtipikusabb az elutasító határozatból történő értesülés. Ez a szabály nem jelent felelősségátvitelt, hanem elsődleges felelősségnek tekinthető, hiszen a gazdasági társaság ilyenkor egyszerűen nem létezik, tehát a vezető tisztségviselő valójában már a saját nevében vállalt kötelezettséget. A vezető tisztségviselők egyetemlegesen felelnek, de a szerződéskötésben részt nem vevő és arról tudomással sem bíró vezető tisztségviselő mentesül a felelősség alól. Mivel csak a tudomásszerzést követően áll be a teljes vagyoni felelősség, ez nem tekinthető objektívnak, a tudomásszerzés alapozza meg a felróhatóságot. Az ebből eredő igény öt éven belül évül el. A felelősségvállalásból eredő kár okozása kontraktuális jellegű, tehát a Ptk. alapján korlátlan mérséklésre van lehetőség.¹²⁷

Az elutasító határozatról való tudomásszerzés előtt a társaság nevében vállalt kötelezettségért elsődlegesen a tagok (részvényesek) felelnek a gazdasági társaság megszűnésére irányadó szabályok szerint. Ez vonatkozik az egymás közötti elszámolás

¹²⁵ Berke – Futó – Garamvölgyi – Kovács – Pál – Tóth (2009) 252. o.

¹²⁶ Váci (2011) 71. o.

¹²⁷ Török Tamás (2007) 330. o.

rendjére is. Ha a társaság formájából adódóan a tagok felelőssége a társaság kötelezettségeiért korlátozott és a tagok helytállása ellenére kielégítetlen követelések maradtak, harmadik személyek irányába a létrehozni kívánt gazdasági társaság vezető tisztségviselői korlátlanul és egyetemleg kötelesek a helytállásra.¹²⁸ A vezető tisztségviselői felelősség megállapításának tehát eszerint két konjunktív feltétele van. A tagok felelőssége a létrehozni kívánt gazdasági társasági formában korlátozott és maradt fenn ki nem elégített követelés. Korlátlan tagi felelősséget előíró társasági formákban vezető tisztségviselőnek egyben a társaság tagjának is kell lennie, tehát felesleges lenne kiterjeszteni rájuk a fenti szabályt. Ez az alakzat más személy magatartásáért való felelősséget jelent, mivel a vállalt kötelezettség alanya még az előtársaság volt. A vezető tisztségviselő felelőssége objektív, megállapításához nincs szükség felróhatóságra, viszont mivel a vezető tisztségviselő nem állt szerződéses jogviszonyban harmadik személlyel, felelőssége egyben deliktuális is, így helye lehet bírói mérséklésnek. A tag felelősségére alapozó igény ötéves jogvesztő határidőn belül érvényesíthető, tehát a vezető tisztségviselő felelősségre vonhatósága is ehhez igazodik. A tagok és a vezető tisztségviselők ebben az esetben együtt is perelhetők. Elsődlegesen a tagok felelnek, ha azonban nem kapták meg likvidációs hányadukat a vezető tisztségviselők felelnek korlátlanul és egyetemleg. A hitelezők és a tagok elméletileg megállapodhatnak választott bíróság kikötésében, kikötés hiányában pedig rendes bíróság járhat el. A kártérítési per vagyoni pernek minősül, tehát a bíróság hatásköre a követelés összegének nagyságától függ. Az illetékességre az általános szabályok irányadók, továbbá a per megindítható a károkozás, vagy a kár bekövetkezésének helye szerint illetékes bíróság előtt is. A kisegítő szabálynak köszönhetően külföldi vezető tisztségviselő is perelhető magyar rendes bíróság előtt.¹²⁹

6.2. Wrongful trading¹³⁰

A vezető tisztségviselő e minőségében eljárva a társaság számára szerez jogokat és kötelezettségeket. Ebből következik, hogy a társaság felel azért a kárért is, amelyet vezető tisztségviselője e jogkörében eljárva harmadik személynek okozott.¹³¹ A vezető tisztségviselőnek eszerint a társaság irányában áll fenn anyagi felelőssége. A jelenlegi Gt. szűk körben ugyan, de enged kivételt a fenti szabály alól. Ha a vezető tisztségviselő a

¹²⁸ Berke – Futó – Garamvölgyi – Kovács – Pál – Tóth (2009) 252. o.

¹²⁹ Török Tamás (2007) 331. o.

¹³⁰ jelentése: jogtalan kereskedelem, indokolatlan kockázat vállalás

¹³¹ Gt. 30. § (1) bekezdés

fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte után felróhatóan nem a hitelezői érdekek elsődlegessége alapján járt el, fizetéseképtelenség bekövetkezése esetén külön törvény előírhatja a vezető tisztségviselő hitelezőkkel szembeni felelősségét.¹³² Ez a külön törvény a Cstv. Az új jogintézmény, az angolszász jogból átvett wrongul trading bevezetésének célja a vezetők felelősségteljesebb gazdálkodásra ösztönzése, és a hitelezők védelmének hatékonyabbá tétele volt. Ezáltal pedig közvetve a gazdasági élet biztonságának előmozdítása.¹³³ Az eredeti, 2006. július 1-én hatályba lépett Cstv.-beli szabályozás a gyakorlatban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, ezért 2009. szeptember 1-i hatállyal módosították rendelkezéseit. A továbbiakban az eredeti szabályozásból leszűrhető tanulságokat, és a jelenlegi jogszabály eltéréseit összegzem.

6.2.1. Az eredeti, 2006-os szabályozás

A Cstv. 33/A. §-ában lehetővé tette, hogy a hitelező vagy a felszámoló a felszámolási eljárás ideje alatt megállapítási keresettel éljen a felszámolásra illetékes bíróságnál, amelyben kérheti annak megállapítását, hogy azok a személyek, akik a felszámolás kezdő időpontja előtti három évben a gazdálkodó szervezet vezetői voltak, a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően ügyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján látták el (a törvény ideérti a környezeti terhek rendezését is), és ezáltal a társaság vagyona a keresetben meghatározott mértékben csökkent. A vezetők (volt vezetők, illetve a 2.2.2. pontban kifejtettek alapján itt az árnyékvezetőket is érteni kell) a felelősség alól kimenthetik magukat azzal, ha bizonyítják, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte után, minden adott helyzetben elvárható intézkedést megtettek a hitelezői veszteségek csökkentése érdekében. A hitelezői érdekek sérelme mellett egyszerű törvényi vélelem szól, amennyiben a vezető nem tett eleget az adós társaság éves beszámolójának [illetve összevont (konszolidált) éves beszámolója] külön jogszabályban meghatározott letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének. Az így megállapított követelés érvényesítését a 63. § (3) alapján külön perben érvényesíthető. Második lépésben tehát 90 napos jogvesztő határidőn belül kérhette bármely hitelező, hogy a bíróság kötelezze helytállásra adós társaság (most már értelemszerűen csak) volt vezetőjét a hitelező ki nem elégített követelése erejéig az a 33/A. § szerinti per jogerős felelősség megállapítására alapozva.

¹³² Gt. 30. § (3) bekezdés

¹³³ Gf.III.30.011/2010/4.sz.

6.2.1.1. A megállapítási per

A per a felszámolási eljárás folyamatban léte alatt indítható. Felperes lehet a felszámoló vagy bármely Cstv. 3. § (1) bekezdés c) pont szerinti hitelező. A per indítható a gazdálkodó szervezet vezetője, illetve az a volt vezetője, aki a felszámolás jogerős elrendelésének közzétételét megelőző három évben volt vezető (illetve ténylegesen befolyásolta a döntések meghozatalát). Kisfaludi szerint a három éves határidő szűk és önkényes. Álláspontját arra alapozza, hogy hosszú távú, három évnél régebbi hitel is okozhatja a vagyonvesztést.¹³⁴ Török Tamás ezzel szemben helyesli, hogy a törvény időbeli határt szab a felelősségre vonhatóságnak.¹³⁵ A jogbiztonság követelménye miatt véleményem szerint is szükséges időben korlátozni a visszamenőleges felelősség-megállapítást, és a hároméves határt nem tartom irreálisan rövidnek.

Több vezető (árnyékvezető) esetén felelősségük egyetemleges. A perre annak a bíróságnak van kizárólagos illetékessége, amelyik előtt a felszámolási eljárás folyik. A felperes köteles bizonyítani, hogy a felszámolás kezdő időpontja mikor következett be, a vezetők jogellenes magatartása és a vagyonsökkenés közötti okozatot, valamint az összecszerűséget.¹³⁶ Az alperesnek kell bizonyítania, hogy nem róható terhére a társaság vagyónának csökkenése, és feladatait a hitelezők érdekének elsődlegessége alapján végezte el. A vezető felelősségét megállapító ítélet hatálya a perben való részvételtől függetlenül kiterjed mindegyik hitelezőre, az elutasító határozat hatálya viszont nem, mivel az eredményesség pervitel minőségétől is függhet.¹³⁷ Sikeres per esetén az ítélet megállapítja a vezető tisztségviselő felelősségét a felszámolási eljárásban ki nem elégíthető követelésekért, továbbá azt az összeget, amivel a társaság vagyona a vezető tisztségviselőnek felróhatóan csökkent.

6.2.1.1.1. Az alkonyzóna megállapítása

Ahogy a szabályozás lényegének tömör ismertetéséből is kitűnik, kulcsfontosságú momentum a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beállta. Tehát a feltérképezendő időintervallum a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beállta és a fizetéseképtelenség

¹³⁴ Kisfaludi (2007) 163. o.

¹³⁵ Török Tamás (2007) 344. o.

¹³⁶ Gfv.X.30.047/2011/3.sz.

¹³⁷ Török Tamás (2007) 337. o.

bírói megállapítása közötti időszáv, az alkonyzóna.¹³⁸ A végpont egzaktan meghatározható, a kezdő pont meghatározása azonban nehézségekbe ütközhet. A törvény meghatározása szerint a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte az időpont, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességgel kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket. Ezt az időpontot utólag állapítja meg a bíróság egyéni mérlegelés alapján. Perdöntő jelentőségű lehet, hogy mikorra teszi a bíróság e nehezen megfogható jogi tény bekövetkeztét, ugyanis súlyos joghatások fűződnek hozzá. Ehhez az időponthoz kötődik a jogalkotó a Gt. szerinti felelősségi rendszer fordulópontját és ettől az időponttól lépnek életbe a Cstv. speciális felelősségi szabályai.¹³⁹

A „fenyegető fizetéseképtelenség” a német jogból átvett fogalom. Eredetileg más kontextusban, a reorganizációhoz kapcsolódóan vezették be használatát. Az újjászervezés során nem jelent olyan éles problémát az időpont bizonytalansága, azonban a társasági jogra vetítve súlyos következményekkel járhat az objektív meghatározhatóság hiánya. A vezető tisztségviselők ki vannak szolgáltatva egy utólagos jogértelmezés következményeinek.¹⁴⁰

A fizetéseképtelenség és a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet meghatározása némileg ellentmondásos a Cstv. jelenlegi szabályozásában. A fizetéseképtelenség megállapítása formális, és a döntés jogerejével áll be joghatása (attól is független, objektív időpont, hogy az érdekeltek erről mikor értesültek¹⁴¹). Formális abból a szempontból is, nem közgazdasági, hanem pénzforgalmi szemléletű, így a fizetéseképtelenség ad absurdum egyforintos tartozás miatt is megállapítható, amennyiben annak törvényi feltételei fennállnak. Ezzel szemben a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet visszamenőlegesen megállapítható, és nincsenek pontos törvényi kritériumok megítéléséhez. Mivel a gazdasági működés bonyolult folyamatokkal írható le,

¹³⁸ Az angol terminológia „twilight zone”, melyet a magyar jogirodalom árnyékszónaként vett át [Fónagy Sándor (2009) 333. o.], az alkonyzóna kifejezés azonban véleményem szerint pontosabb fordítás és szemléletesebben fejezi ki a társaság hanyatlását.

¹³⁹ Kisfaludi (2007) 162. o.

¹⁴⁰ Török Gábor: Legújabb csődjogi jogalkotásunkról, In: Gazdaság és Jog 2006. (XIV. évf.) 6-7. sz. 40. o.

¹⁴¹ EBH2003. 961.

problematiszus egy konkrét, éles forduló pont kijelölése.¹⁴² A bírói gyakorlatra maradt annak kimunkálása, hogy mit tekintenek ilyen helyzetnek.

A Legfelsőbb Bíróság elvi döntéséből következően a fizetéseképtelenségi kérdéseknél társaság ténylegesen meglévő vagyonát kell figyelembe venni a bejegyzett törzstőkétől függetlenül.¹⁴³ A Pécsi Ítéltábla erre tekintettel eseti döntésében állapította meg a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beálltát, mivel a bíróság álláspontja szerint ugyan a mérleg adatai szerint a fennálló, rövid lejáratú kötelezettségeit ki tudta volna egyenlíteni, viszont a pénzeszközök csak a mérlegben, „papíron” léteztek.¹⁴⁴ Ugyanez az ítélet kiemeli, hogy a 33/A. § nem a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezéséért valófelelősség szabálya. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet előidézésért, az azt megelőzően tanúsított magatartásokért és vagyonvesztésért a vezető legfeljebb a társaság felé felel. „A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezését megelőzően már bekövetkezett károkozásból, illetve az ügyvezető társaság felé fennálló elszámolási kötelezettsége elmulasztásából eredő, a társaságot megillető követelések sem szállnak – külön jogügylet, engedményezés hiányában – a Cstv. 33/A. §-a alapján a hitelezőkre. A Cstv. 33/A. §-a által alapított kártérítési felelősség megállapítására tehát csak a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezése utáni vagyonvesztés, és csak az ezt követő időre eső ügyvezetői magatartás adhat alapot.”¹⁴⁵

A Szegedi Ítéltábla egy döntésében kiemelte, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet megállapításánál az a döntő szempont, hogy az adós tartozását esedékességgkor képes-e megfizetni. Ha képes lenne kiegyenlíteni, de valamilyen más okból ezt mégsem teszi, abban az esetben nem állapítható meg a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet, viszont felszámolás kezdeményezhető ellene. Az esedékességgkori kielégítés képessége a bíróság álláspontja szerint likvid pénzeszközök létét feltételezi, azaz nem elégséges, ha az adós teljes vagyona készpénzzé alakítva egyébként megfelelő fedezetet nyújtana. A Cstv. ésszerű előrelátást követel a vezetőktől, tehát azoknak folyamatosan figyelemmel kell követniük a gazdasági szervezet lejárt tartozásait és cashflow kimutatásait. Döntési szabadságuk csak addig terjed ki a lejárt tartozások

¹⁴² Juhász László: A vezetői felelősséggel kapcsolatos perek néhány kérdése, In: Gazdaság és Jog, 2011. (19. évf.) 5. sz. 5. o.

¹⁴³ EBH2001. 543

¹⁴⁴ Gf.IV.30.248/2010/5.sz.

¹⁴⁵ Uo.

kielégítése sorrendjének meghatározására, amíg előre látható, hogy az adós készpénzvagyona az összes lejárt és lejáró követelésre elegendő fedezetet nyújt.¹⁴⁶

Az angol jogban a fizetéseképtelenségi eljárásban a vezető felelősségének szempontjából vizsgálendő időszak a tényleges fizetéseképtelenség bekövetkeztétől, annak jogerős megállapításáig tart.¹⁴⁷ Az alkonyzóna kezdte a német jogban is egy fajta de facto fizetéseképtelenséghez, illetve a túladósodáshoz kötődik.¹⁴⁸ A fizetéseképtelenség akkor áll fenn, ha a társaság nincs abban a helyzetben, hogy esedékességkor teljesítse fizetési kötelezettségeit.¹⁴⁹ A túladósodás pedig azt jelenti, hogy az adó társaság vagyona nem fedezi fennálló kötelezettségeit.¹⁵⁰

6.2.1.1.2. Hitelezői érdekek elsődlegessége

Ha megállapítható a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte, meg kell vizsgálni, hogy ezt követően a (volt) vezető a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján járt-e el. Sárközy szerint elméletileg megkérdőjelezhető az érdekprioritás megbontása, mivel a vezető tisztségviselőt a közgyűlés választja és honorálja.¹⁵¹ Török Tamás pedig arra hívta fel a figyelmet, hogy míg a társasági érdek létező, önálló érdek (5.1.2.2. pont), addig nem beszélhetünk közös hitelezői érdekről. Az egyes hitelezők – az adós tökehiánya esetén egymással szemben álló – önálló érdeke ahhoz fűződik, hogy az irányukba fennálló tartozást az adós lehetőleg teljes mértékben elégítse ki. Vagyis felszámolási eljárás során érdekeik ellentétesek, hiszen az egyik hitelező követelésének teljesítése a többi hitelező követelésének kielégítetlenségéhez vezethet. „Mivel nem létezik a fizetéseképtelenségével fenyegető helyzetbe jutott gazdasági társaság hitelezőinek közös érdeke, a vezető tisztségviselő nem is képes ahhoz igazodni.”¹⁵² A hitelezők egyéni érdekeinek kumulációja során viszont megállapítható, hogy általánosságban a hitelezői érdeket a követelések minél teljesebb kielégítése szolgálja, tehát az indokolatlan kockázatvállalás és az irracionális kiadások ezzel mindenképpen ellentétben állnak. Vagy megfordítva: egyik hitelező érdeke sem hagyható figyelmen kívül, vagy szorítható háttérbe, még egymással szemben sem. Egy bírósági eseti döntés szerint „minden olyan eljárás, amely a társaság hitelezőjének megkárosítását eredményezi, jogszerűtlen

¹⁴⁶ Gf.I.30.276/2011/6.sz.

¹⁴⁷ Török Tamás (2007) 334. o.

¹⁴⁸ Fónagy 343. o.

¹⁴⁹ Insolvenzordnung 17. §

¹⁵⁰ Insolvenzordnung 19. §

¹⁵¹ Sárközy Tamás: Jogi felelősség a gazdaságban, Gazdaság és Jog, 2008. (XVI. évf.) 7-8. sz. 8. o.

¹⁵² Török Tamás (2007) 335. o.

gazdálkodásnak minősül”,¹⁵³ ilyenkor tehát egyértelműen megállapítható a hitelezők érdekeinek háttérbe szorítása. Cseh Tamás szerint „a hitelezők méltányolható érdekét alapozza meg az a tény is, hogy a felszámolás elrendelését követően a társaság vagyona felett megszűnik a tagok és a vezető tisztségviselők »hatalma« és azt felváltja a hitelezőknek és a felszámolónak a »hatalma«, a megmaradt társasági vagyon felett.”¹⁵⁴ A jogalkotó a környezeti terhek¹⁵⁵ rendezéséhez fűződő absztrakt társadalmi érdekre is kiterjeszti a jogvédelmet. Ahogy fentebb már hivatkoztam rá, a hitelezői érdekek sérelmét vélelmezni kell, amennyiben a vezető nem tett eleget az adós társaság éves beszámolójának [illetve összevont (konszolidált) éves beszámolójának] letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének.¹⁵⁶ A késedelmes letétbe helyezés, illetve közzététel is megalapozhatja a vélelmet. Juhász László álláspontja szerint ilyen esetben nincs helye kimentésnek.¹⁵⁷ Véleményem szerint – Török Tamással egyetértve – viszont az érdeksérelem vélelme megdönthető. A vezető tisztségviselő bizonyíthatja például azt, hogy a hitelező részére közvetlenül megküldésre került a beszámoló.¹⁵⁸

6.2.1.1.3. Vagyoncsökkenés és okozat

A kár meghatározásánál nem a teljes követelés, vagy minden alkonyzónában keletkezett veszteség jön figyelembe, hanem csak az a vagyoncsökkenés, amely a hitelezői érdekek elsődlegességének mellőzése miatt keletkezett. Az összecszerűséget a felperesnek – a felszámolónak vagy hitelezőnek – kell bizonyítania. Nem állapította meg a vagyon csökkenését a bíróság, amikor a társaság a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte után a társaság a vezető tisztségviselőnek nyújtott nagy összegű kölcsönt. Az indokolás szerint az alperes ugyan nem számolt el a társaság felé a vele szembeni követeléssel, de ez nem érinti a vagyon összességét, csak a vagyon összetételét. Ez az érvelés ellentétben áll a Legfelsőbb Bíróság fentebb hivatkozott azon álláspontjával, miszerint a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet megítélésénél a ténylegesen rendelkezésre álló pénzeszközöket kell figyelembe venni. Ehhez képest

¹⁵³ Gf.III.30.011/2010/4.sz.

¹⁵⁴ Cseh Tamás: Új hitelezővédelmi jogintézmény a magyar társasági törvényben (wrongful trading), In: Gazdaság és Jog 2006. (XIV. évf.) 11. sz. 11. o.

¹⁵⁵ A 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet 2. § a) pontja szerint környezeti teher „minden olyan - a gazdálkodó szervezetre háruló, illetve a felszámoló vagy végelszámoló felelősségi körébe tartozó - kiadással járó teendő, amely a környezet- és természetvédelmi jogszabályok és hatósági előírások által előírt követelmények kielégítéséhez szükséges”

¹⁵⁶ Gfv.X.30.361/2010/3.sz. esetében is fennállt a vélelem

¹⁵⁷ Juhász László: A magyar fizetéseképtelenségi jog kézikönyve, Novotni Alapítvány, Miskolc (2006) 233. o.

¹⁵⁸ Török Tamás (2007) 339. o.

furcsa, hogy a vagyonsökkenés kérdésében ebben az esetben papír alapon döntöttek.¹⁵⁹ Egy másik döntésben a bíróság megállapította a vagyonsökkenést és a hitelezői érdekek elsődlegességének mellőzésével való okozati kapcsolatot, amikor a vezető tisztségviselők ingatlan adásvételi előszerződés kötése során a társaság teljes készpénzeszközét kitevő foglalo fizettek ki, és nem folytattak tárgyalásokat a vételár kifizetéséhez szükséges hitel felvétele érdekében, valamint megrendeléseket sem szereztek a társaság számára. A bíróság megállapította, hogy a foglalo kifizetésére az üzleti kockázatok mérlegelése nélkül került sor. „Az alpereseknek látniuk kellett előre, hogy a már gazdasági tevékenységet nem folytató korlátolt felelősségű társaság a vételárhátralékot nem lesz képes kielégíteni, a foglalt el fogja veszíteni, a rövid lejáratú kötelezettségeit nem lesz módjában teljesíteni.”¹⁶⁰

6.2.1.1.4. Kimentés

Ahogy már utaltam rá, a vezető akkor mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően az adott helyzetben elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek csökkentése érdekében. „A vezető tisztségviselők egyetemlegesen felelnek, de kimentheti magát az a vezető, aki bizonyítja, hogy részére a helytelen vállalatvezetés nem felróható, és mindent megtett annak megakadályozása, illetve a hitelezők veszteségeinek csökkentése (környezeti terhek rendezése) érdekében.”¹⁶¹ A két kimentési oknak együttesen kell fennállnia a kimentés sikerességéhez.

A vezető tisztségviselőtől törvényi kötelezettség alapján elvárható, hogy összehívja a Kft. vagy Rt. legfőbb szervének ülését, és tájékoztatást adjon a kialakult helyzetről. Az ügyvezető a szükséges intézkedések megtétele céljából haladéktalanul köteles összehívni a taggyűlést, ha tudomására jut, hogy a társaság saját tőkéje veszteség folytán a törzstőke felére csökkent, vagy a társaságot fizetéseképtelenség fenyegeti, vagy fizetéseit megszüntette, illetve ha vagyona tartozásait nem fedezi.¹⁶² Az igazgatóság pedig nyolc napon belül köteles összehívni a közgyűlést és értesíteni a felügyelő bizottságot, ha tudomására jut, hogy a részvénytársaság saját tőkéje veszteség következtében az alaptőke kétharmadára vagy ötmillió forint alá csökkent, illetve ha a részvénytársaságot

¹⁵⁹ Gf.IV.30.248/2010/5.sz.

¹⁶⁰ Gfv.X.30.361/2010/3.sz.

¹⁶¹ Juhász (2006) 233. o.

¹⁶² Gt. 143. § (2) bekezdés

fizetéseket felfüggesztette, fizetéseit beszüntette, vagy vagyona nem fedezi tartozásait.¹⁶³ A felszámolást vezető tisztségviselő ugyan nem kezdeményezheti, de tehet ilyen irányú javaslatot a legfőbb szerv irányába. Ennél hatékonyabb a német szabályozás, amely előírja a vezető tisztségviselőnek, hogy tényleges fizetéseket felfüggesztése esetén (melynek kritériumai nagyban hasonlítanak a magyar jog szerinti legfőbb szerv összehívási kötelezettségének feltételeihez) három héten belül köteles megindítani a fizetéseket felfüggesztési eljárást.¹⁶⁴ A társaság megmentésére irányuló erőfeszítések közben már készülni kell a kudarcról is, hogy a potenciális felszámolás során minél nagyobb mértékben lehessen kielégíteni a hitelezői követeléseket.¹⁶⁵

6.2.1.2. A marasztalási per

A 63. § (3) bekezdésben szabályozott marasztalásra irányuló per a 33/A. § (1) bekezdése szerinti megállapítási per eredményessége esetén, a felszámolási eljárás jogerős lezárása után indítható, amennyiben valóban maradt kielégítetlen hitelezői követelés. A megállapítási perhez hasonlóan ennek az eljárásnak a lefolytatására is a felszámolási eljárást végző bíróság illetékes. A perindításra 90 napos jogvesztő határidő állt nyitva. Ha a megállapítási per csak a felszámolási eljárás után zárul le, a határidőt a megállapítási ítélet jogerejének beálltától kell számítani.¹⁶⁶ A két per különválasztása a vezetői felelősség másodlagos, kivételes jellegét erősíti. „A vezetők felelőssége kizárólag az adós vagyonából ki nem elégített olyan követelések tekintetében áll fenn, amelyek kielégíthetőek lettek volna (nem csökkent volna az adós vagyona), ha a vezető nem sérti meg a rá irányadó előírásokat.”¹⁶⁷ A marasztalási perben nemcsak a megállapítási perben részt vevő hitelező kérheti, hogy a bíróság kötelezze a felelőssé nyilvánított vezetőt (árnyékvezetőt) a kielégítetlenül maradt követelések teljesítésére, hanem bármelyik Cstv. szerinti hitelező. Azonban a 33/A. § (1) alapján indult per jogerős lezárásáról csak a felperesként részt vevő hitelezők értesülnek. A felszámoló ezt a pert már nem indíthatja meg, bár Juhász László szerint elméletileg nem kizárt, hogy a felszámoló a meg nem térített díja vagy költsége iránt hitelezői minőségben pereljen. Ha több hitelező is indít pert, azokat egyesíteni kell. Ebben a perben már nem vizsgálható a jogalap, már csak azt kell vizsgálnia a bíróságnak, hogy melyik hitelezőnek mennyi kielégítetlen követelése

¹⁶³ Gt. 245. § (1) bekezdés

¹⁶⁴ Fülöp (2004) 121. o.

¹⁶⁵ Kisfaludi (2007) 162. o.

¹⁶⁶ Uo. 165. o.

¹⁶⁷ Juhász (2011) 9. o.

maradt, illetve melyik hitelezőnek konkrétan mekkora összeg jár az arányosság elve alapján.¹⁶⁸ A bíróság a megállapítási keresetnek való helyt adás esetén a második perben kizárólag marasztaló ítéletet hozhat.¹⁶⁹

6.2.2. A 2009-es változások

A 2006-os rendelkezések bevezetése a jogszerűtlen gazdálkodással kapcsolatban előremutató jellegűek voltak, ugyanakkor nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. A hatékonyság érdekében a jogalkotó 2009-ben elfogadott módosítással részben korrigálta, részben kiegészítette az eredeti szabályozást. A szabályozás ezzel azonban a szakemberek által is elismerten meglehetősen kaotikussá vált.¹⁷⁰

Korábban a gyakorlat bizonytalan volt abban a kérdésben, hogy a felszámoló a saját nevében, vagy a társaság nevében eljárva élhet-e keresettel. A jogalkotó pontosította a felszámoló perbeli szerepét. A módosított Cstv. egyértelműen kimondja, hogy a felszámoló az adós társaság nevében eljárva indíthat pert. Valószínűleg a jogalkotónak eredetileg is ez volt a szándéka, egyértelmű rendelkezés hiányában viszont a felszámoló saját nevében történő perindítása volt levezethető. Azokban az ügyben, melyeket a 2006-os rendelkezések alapján indítottak, a másodfokú bíróságok nem kérdőjelezték meg a felszámoló saját nevében való keresetindítási jogosultságát.¹⁷¹

Korrigálásra került az elvárt gondossági mércék összehangolatlansága is. A Gt. a vezető tisztségviselők számára az ilyen tisztséget betöltő személyektől általában elvárható gondosságot teszi zsinórmértékké (5.1.2.1. pont). Fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztekor csak az érdeprioritás megváltozását mondja ki, a mércét nem változtatja meg. Ehhez képest az eredeti Cstv. 33/A. §-a csak az adott helyzetben elvárhatóságot tette feltétellé a kimentés szabályozásakor (6.2.1.1.4.). A zavaró ellentmondást helyesen küszöbölte ki a módosítás azzal, hogy a Cstv. szövegébe is beépítette az „adott tisztséget ellátó személyektől általában elvárható” fordulatot.

A hatályos szabályozás szerint a vezetőknek nemcsak a hitelezői veszteségek csökkentése érdekében, hanem annak elkerülése és a legfőbb szerv intézkedése érdekében is meg kell tenniük minden elvárhatót. Véleményem szerint a fortiori a veszteségek

¹⁶⁸ Kisfaludi (2007) 162. o.

¹⁶⁹ Török Tamás (2007) 338. o.

¹⁷⁰ Juhász (2011) 10. o. és Csőke Andrea – Fodorné Letter Erzsébet – Juhász Csaba (2009) 393. o.

¹⁷¹ Juhász (2011) 6. o.

csökkentésének kötelezettsége immanensen eddig is magába foglalta a veszteség elkerülésének, és a legfőbb szerv értesítésének kötelezettségét, ugyanakkor különösen az utóbbi kiemelése a jogértelmezés megkönnyítése szempontjából nem haszontalan.

Bővült a hitelezői érdekek sérelme melletti vélelem is. Eszerint nemcsak a felszámolás kezdő időpontja előtti éves beszámoló [összevont (konszolidált) éves beszámoló] letételére helyezésének és közzétételének elmulasztása, hanem a Cstv 31. § (1) bekezdés a) – d) pontja szerinti beszámoló-készítési, irat- és vagyonátadási, és tájékoztatási kötelezettség elmulasztása is megalapozza a vélelmet. A vélelem megdönthetőségéről továbbra is hallgat a jogalkotó.

Változott a felperes által bizonyítandó körülményeket meghatározó rész is. A korábbi szabályozás „keresetben meghatározott mértékű vagyonsökkenés”-ről szólt. Ezzel szemben a hatályos Cstv. már nem mondja ki, hogy a keresetben konkrét összeget kellene megjelölni, amiből arra is lehet következtetni, hogy (a hitelezői érdekek elsődlegességének mellőzésén és az okozati összefüggésen túl) csak a vagyonsökkenés tényét kell bizonyítani. Ez látszólag megkönnyíti a felperes feladatát, és nagyobb mérlegelési szabadságot ad a bíróságnak, ugyanakkor a mérlegeléshez mégiscsak szükség van konkrét adatokra, hiszen a bíróság sem hozhat megalapozatlan döntést. Nem sok értelme lenne egy olyan megállapítási ítéletnek, ami csak a hitelezői érdekek elsődlegességének figyelmen kívül hagyását és az ezzel okozott vagyonsökkenés tényét csak általánosságban, összecszerűség nélkül állapítaná meg. Véleményem szerint a keresetben a vagyonsökkenés összegét továbbra is meg kell jelölni, az más kérdés, hogy később felmerülő bizonyítékok alapján a kereseti követelést felemelése vagy leszállítása válhat szükségessé. A jogalkotó a vagyonsökkenés mellett itt is kiemelte a hitelezői követelése teljes kielégítésének megghiúsítását. Ez azonban szintén nem érdemi újítás, hiszen a kevesebből eddig is egyértelműen lehetett következtetni a többre.

A környezeti terhek rendezésének elmulasztását a Cstv. 2009-es módosításáig nemes egyszerűséggel a hitelezői érdeksérelemhez kellett hozzáérteni. Az új szabályozás így szól: „...fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően ügyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján látták el, és ezáltal a gazdálkodó szervezet vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek teljes kielégítését megghiúsították, vagy elmulasztották a környezeti terhek rendezését”. A mondat szerkezetéből az következik, hogy a környezeti terhek rendezetlenségének a

hitelezői érdekek háttérbe szorításának következményeként kell előállnia, pedig a két tényezőnek véleményem szerint nem feltétlenül van köze egymáshoz. Az anomáliát két módon lehetne megszüntetni. Ha pontosvessző választaná el a fordulatot vagy külön mondatban szerepelne, akkor a környezeti terhek rendezetlensége esetén nem jönne figyelembe a hitelezők érdeksérelme, hanem attól függetlenül lehetne kötelezni a volt vezetőt a helytállásra. A másik megoldást az jelentené, ha a hitelezői érdeksérelmet megalapozó vélelmek között szerepelne a környezeti terhek rendezetlensége, kiemelve a vélelem megdönthetetlen voltát.

6.2.2.1. A vagyoni biztosíték

A törvény egyik legjelentősebb újítása a biztosíték nyújtására kötelezés lehetősége. Ez a jogintézmény javíthatja az érvényesíthetőség határfokát, korábban ugyanis a két hosszadalmas per végére jellemzően nem maradt végrehajtható vagyon. A volt vezetők a megállapítási perben született ítélet jogerőre emelkedésekor már számíthatnak a marasztalásra, a marasztalási per viszont a kétlépcsős modellben legkorábban 90 nappal a megállapító határozat után kezdődhet, elhúzódó felszámolás esetén akár jóval később is. A Polgári Perrendtartás szerinti ideiglenes intézkedés¹⁷² ilyen esetben nem nyújt megfelelő védelmet, mivel nincs szó közvetlenül fenyegető kárról (az már korábban bekövetkezett), és a kérelmező különös méltánylást érdemlő jogvédelmének megállapíthatósága is kérdéses lenne, felszámoló által indított megállapítási perben pedig valószínűleg eleve nem lenne helytálló hivatkozás. Éppen ezért mindenképpen előremutató újításnak tartom a vagyoni biztosíték bevezetését.

A Cstv. részletesen körülírja, hogy mi fogadható el biztosítékként. A biztosíték lehet kétféle pénzbeli letét: egyrészt a bíróság hivatalában letéti számlára befizetett pénzösszeg, másrészt hitelintézetnél lekötött és elkülönítetten kezelt pénzösszeg. Biztosítéknak alkalmas továbbá EGT-tagállam vagy hitelintézet által kibocsátott vagy garantált, a letétbe helyezéstől számított 180 napnál hosszabb hátralévő futamidejű, azonnal beváltható vagy értékesíthető, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, bankgarancia, biztosítói garancia, biztosító által kiállított, készfizető kezességvállalást tartalmazó kötelezvény is.¹⁷³

¹⁷² 1952. évi III. tv. 156. § (1)

¹⁷³ Csőke Andrea – Fodorné Letter Erzsébet – Juhász Csaba (2009) 402. o.

Mivel a vagyoni biztosíték célja a hitelezők követelésének (ideértve a felszámoló meg nem fizetett költségeit is) kielégítése, ezért a kereseti kérelem összegét nem haladhatja meg, a bíróság viszont mérlegelési jogkörében alacsonyabb összeget is megállapíthat. A konkrét mérték meghatározásánál vizsgálandó a hitelezői követelések, a vagyonsökkenés és a vezető vagyona is.¹⁷⁴ A vagyoni biztosíték rendelkezésre állását a jogalkotó törvényi kezességgel biztosítja. A Cstv. értelmében a vagyoni biztosíték teljesítéséért a gazdálkodó szervezet többségi befolyással rendelkező tagja (egyszemélyes társaság és egyéni cég esetén a tag, külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe esetén pedig a külföldi székhelyű vállalkozás) felel kezesként. A keresetet egyidejűleg a kezesekkel szemben is célszerű megindítani.

6.2.2.2. Alternatív marasztalási lehetőség

A jogalkotó anélkül, hogy megszüntette volna a (6.2.1. pontban elemzett) kétlépcsős felelősségre vonás lehetőségét, beépített egy alternatív megoldást. A Cstv. 33/A. § (3) bekezdése lehetővé teszi, hogy amennyiben a bíróság által jóváhagyott közbenső mérleg és részleges vagyonfelosztási javaslat alapján a hitelezők igényeinek kielégítéséhez nem elegendő az adós gazdálkodó szerv felszámolás körébe tartozó vagyona, bármely hitelező vagy az adós nevében a felszámoló a megállapítási kereseten kívül keresettel kérheti a bíróságtól azt is, hogy a bíróság a ki nem elégített követelés megfizetésére kötelezze a megállapítási kereset alapján az adós volt vezetőjét. Ez a per megindítható megállapítási per nélkül, lehetővé téve az egylépcsős marasztalást, vagy a 33/A. § (1) bekezdés alapján indult (6.2.1.1. pontban részletezett) megállapítási per lefolyása után is, a 63. §-beli marasztalási per helyett (melynek határidejét a 2009-es módosítás 60 napra rövidítette). A 33/A. § (3) bekezdés szerinti per csak eljárás jogilag számít novumnak, anyagi jogilag nem, mivel ugyanazokat a feltételeket kell vizsgálni, mint az (1) bekezdés alapján indított perben. „Amennyiben nem indítottak megállapítási pert, a bíróságnak ebben a marasztalási perben mindazt vizsgálnia kell, amit a megállapítási perben, és csak akkor hozható marasztaló döntés, ha minden feltételt bizonyít a felperes.”¹⁷⁵

E per megindításának előfeltétele közbenső felszámolási mérleg és részletes vagyonfelosztási javaslat elkészítése és bíróság általi jóváhagyása. Közbenső mérleg

¹⁷⁴ Juhász (2011) 8. o

¹⁷⁵ Uo. 8. o.

készítésére a hitelezői igények bejelentésére nyitva álló 180 napos jogvesztő határidő eltelte után van lehetőség, a felszámolás során pedig évente kötelező elkészíteni. Problémát jelenthet, ha a vezető tisztségviselő nem adja át a közbenső mérleg elkészítéséhez szükséges iratokat. Hiába fűződik vélelem a hitelezői érdeksérelemhez az irat és adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása esetén, ha a (3) bekezdés szerinti marasztalási per meg sem indítható a közbenső mérleg hiányában. A felszámoló ebben az esetben a Cstv. 32. §-ának¹⁷⁶ analógiájára a rendelkezésre álló nyilvántartások alapján, vagy egyéb módon (például szakértő bevonásával) megállapíthatja a felszámolásba vonható vagyont, és elkészítheti a mérleget. A részletes vagyonfelosztási javaslatban a felszámolónak be kell mutatnia, hogy mennyi a fellelhető vagyon, ebből milyen célra, mekkora összeget használt fel, és mekkora az az igény, amit nem lehet kielégíteni. A bíróság végzésben hagyja jóvá a közbenső mérleget és a vagyonfelosztási javaslatot.¹⁷⁷

Ezt a pert tehát legkorábban tehát az első közbenső mérleg jóváhagyása után, a felszámolási eljárás során lehet megindítani. A per megindítására jogosult bármely hitelező (tehát olyan hitelező is, aki nem vett részt egy esetleges korábbi megállapítási perben) és a felszámoló is (ellentétben a 63. § szerinti megállapítási perrel).

Perökonómiai szempontból az tűnik a leggazdaságosabb megoldásnak, ha kizárólag a 33/A. § (3) bekezdés szerinti marasztalási per indul meg, és egy lépcsőben, már a felszámolás befejezése előtt megvalósul a felelősségre vonás. Ha Juhász László értelmezését vesszük alapul, az igény érvényesíthetősége szempontjából célravezetőbb a megállapítási per megindításával kezdeni, mivel vagyoni biztosíték kérésére szinte csak abban van lehetőség. Amennyiben viszont az eredeti megállapítási per után indul a 33/A. § (3) bekezdése szerinti marasztalás, a 63. §-ban szabályozott perhez képest jelentősen előre tudja hozni a biztosíték felhasználhatóságát.¹⁷⁸ A törvény szövegének értelmezése során arra jutottam, hogy a 33/A. § (3) bekezdése alapján indult perben sincs kizárva a vagyoni biztosíték kérésének lehetősége. Álláspontomat arra alapozom, hogy bár a törvény külön bekezdésben szabályozza a megállapítási perhez képest, de visszaüt annak szabályaira, amikor úgy fogalmaz, hogy „bármely hitelező vagy az adós nevében a felszámoló az (1) bekezdés szerinti megállapítási kereseten kívül keresettel kérheti a

¹⁷⁶ „Ha az adós nem köteles beszámolót készíteni, a Tanács fizetéseképtelenségi eljárásokról szóló 1346/2000/EK rendelete szerint indított fizetéseképtelenségi eljárásban a felszámoló az adós nyilvántartásai alapján vagy egyéb módon megállapítja az eljárásba vonható vagyont, s erről nyitó mérleget készít.”

¹⁷⁷ Csőke Andrea – Fodorné Letter Erzsébet – Juhász Csaba (2009) 403. o.

¹⁷⁸ Juhász (2011) 8. o

bíróságtól azt is, hogy a bíróság a ki nem elégített követelés megfizetésére kötelezze az (1) bekezdés alapján az adós volt vezetőjét”.¹⁷⁹ A hivatkozott (1) bekezdés szerint pedig a megállapítási „keresetben vagyoni biztosíték nyújtása is kérhető”. Eszerint tehát a (3) bekezdés szerinti per magába foglalja az (1) bekezdés szabályait. Ezzel a kizárólag megállapításra irányuló per szinte kiüresedik, egyetlen előnye, hogy már a közbenső mérleg és a részletes vagyonfelosztási javaslat elkészülte előtt megindítható (bár a dokumentumok rendelkezésre bocsátásának hiányában csak a hitelezői érdekek sérelme vélelmezhető, a vagyonsökkenés összegének megállapításához mindenképpen szükségesek adatok). Ha viszont elfogadnánk azt az értelmezést, amely nem érti bele a (3) bekezdés szerinti marasztalási perbe a megállapítási perben kérhető vagyoni biztosíték lehetőségét, akkor az új, önálló marasztalás lenne használhatatlan, amennyiben hiába gyors és egyszerű, ha nem lehetséges benne biztosíték igénylése, jóval kisebb az esély, hogy végre is lehet hajtani a marasztalást. Látható, hogy bármelyik értelmezést is fogadjuk el, értelmetlen a duplikált szabályozás.

6.2.2.3. A perek egyesítése

Jelenleg alapvetően három úton lehet eljutni a gazdasági társaság felszámolása esetén a vezető tisztségviselők felelősségre vonásáig. Egyrészt megmaradt a 2006-os, eredeti kétlépcsős modell, amely a Cstv. 33/A. § (1) bekezdése szerinti megállapítási és a 63. § alapján indult marasztalási perből áll. Másrészt a törvény módosításával lehetőségessé vált, hogy a 33/A. § (1) bekezdés szerint indított megállapítási pert a 33/A. § (3) bekezdés szerinti marasztalási per kövesse. Harmadrészt pedig lehetséges, hogy csak a 33/A. § alapján indult marasztalási perben történjen meg a felelősségre vonás. Elképzelhető, hogy a felszámoló és az egyes hitelezők egymástól függetlenül más utakon indítják meg a felelősségre vonásra irányuló folyamatot. Ahhoz, hogy meg lehessen határozni, hogy melyik hitelező részére konkrétan mekkora összeget tartozik fizetni a volt vezető, szükséges a különböző perek egyesítése, ami a szabályozás következetlenségei miatt nem problémamentes.

A Cstv. úgy rendelkezik, hogy a több hitelező által indított 33/A. § szerinti pereket, továbbá a 63. § szerinti marasztalási pereket a bíróság egyesíti. A törvény tehát a hitelezők által indított perek egyesítéséről szól, a felszámoló által indított perekről hallgat. A felszámoló a 33/A. § szerinti kétféle perben lehet felperes, így azok egyesítésének

¹⁷⁹ Cstv. 33/A. § (3) bekezdés

nincs akadálya a Pp.¹⁸⁰ általános szabályai szerint. A 63. § alapján viszont már nem perelhet a felszámoló, és felszámolói státusza is megszűnik a felszámolás jogerős befejezésével.¹⁸¹ Ez utóbbi pertípus lezárt 33/A. § (1) szerinti eljárást feltételez, tehát egyesítése csak folyamatban lévő 33/A. § (3) alapján indult alternatív marasztalási perrel lehetséges. Amennyiben az általam alternatívnak jelölt marasztalást felszámoló indította meg és a per egyesítésre kerül az eredeti 63. § szerinti marasztalási perrel, a felszámolót a perből el kell bocsátani.

A módosítás indoklása szerint a 33/A. § (3) bekezdése szerinti marasztalási pernek az a célja, hogy az (1) bekezdés szerinti biztosíték minél előbb, már a felszámolás befejezése előtt felhasználható legyen. Ehhez képest a törvény értelmében a vagyoni biztosíték felosztásáról a felszámolási eljárás jogerős lezárása után, az egyesített per jogerős lezárásakor kell határozni. Juhász László (contra legem) értelmezése szerint ez a rendelkezés csak akkor alkalmazható, ha nem fejeződött be a marasztalási per a felszámolási eljárás lezárulásáig, különben nem lenne értelme az új, 33/A. § (3) szerinti marasztalási pernek.¹⁸² Azt mindenképp leszögezhetjük, hogy valóban felesleges és zavaros a párhuzamos szabályozás. Tovább fokozza az ellentmondásokat, hogy míg a 63. § alapján indult marasztalási perben (amely kizárólag a felszámolási eljárás jogerős lezárása után indítható) a hitelezők kielégítése kielégítetlen követeléseik arányában történik, addig 33/A. § alapján a vagyoni biztosítékot az 57. § szerinti sorrend figyelembevételével, a felszámolási eljárásban meg nem térült hitelezői követelések arányában kell felosztani. Kérdéses, hogy a kétféle per egyesítése esetén melyik megoldás az irányadó, a 33/A. § alapulvétele esetén ugyanis az arányosításra csak az azonos hitelezői kategórián belüliek között van lehetőség.¹⁸³

6.2.3. De lege ferenda eljárás

Kíváncos lenne a wrongful trading szabályozásának koncepcionális újragondolása, átláthatóbbá és hatékonyabbá tétele. Véleményem szerint egylépcsős marasztalási per lenne célra vezető. Ezt a pert a hitelezők vagy a felszámoló az adós nevében indíthatná a felszámolási eljárás ideje alatt a felszámolásra illetékes bíróság előtt. A bíróság erre irányuló kereseti kérelem esetén végzésben döntene vagyoni biztosíték

¹⁸⁰ Pp. 149. § (2) bekezdése alapján a bíróság együttes tárgyalás és eldöntés végett elrendelheti az előtte folyamatban levő olyan perek egyesítését, amelyeknek tárgya egymással összefügg

¹⁸¹ Juhász (2011) 9. o

¹⁸² Uo. 9. o.

¹⁸³ Uo. 9. o.

nyújtásáról. Nem a per megindítása, hanem a marasztaló ítélet meghozatala kötődne a közbenső mérleg és a részletes vagyonfelosztási terv elkészítéséhez. Tehát a konkrét marasztalási összeget tartalmazó ítélet meghozatalával be kellene várni a bíróság által jóváhagyott közbenső mérleget és vagyonfelosztási tervet, ezzel megőrizve a vezető személyes felelősségre vonásának másodlagos jellegét. Ha soron kívül folyhatna a per, még a felszámolási eljárás lezárulása előtt megtörténhetne a marasztalás, olyan módon, hogy a kártérítés a felszámolási vagyont növelné. Ezzel feloldódna a biztosíték felosztás dilemmája, a hitelezők kategóriájuknak megfelelően részesülnének befolyt összegből is. Ez a megoldás valószínűleg meg leginkább az a célkitűzést, hogy a hitelezők olyan helyzetbe kerüljenek, mintha a vezető nem csökkentette volna jogellenesen a kielégítésüket fedező vagyont. Ha a marasztalási összeg a felszámolási vagyont növelné, a felszámolóknak díjérdekeltisége keletkezne, így várhatóan többször indítanának ilyen típusú pert, és csökkenne a wrongful trading látenciája.

6.2.4. Megfontolandó anyagi jogi változtatások

Életszerűtlen és irreális elvárás a vezető tisztségviselőkkel szemben, hogy tevékenységük érdekirányultságát 180 fokban változtassák meg egy utólag (is csak kérdéses pontossággal) meghatározható időpontban. Szükségesnek tartanám a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet pontosabb meghatározását, vagy a fogalom felváltását a tényleges fizetéseképtelenség intézményével. Az oroszhoz szabályozáshoz hasonlóan kezdődhetne az alkonyzóna meghatározott ideje lejárt, vagy meghatározott összeg feletti követelés megfizetésének képtelensége esetén.¹⁸⁴ Valamint célszerű lenne a vezető tisztségviselők általános kötelezettségévé tenni a felszámolás kezdeményezését tényleges fizetéseképtelenség esetén. Utalok továbbá a 6.2.2. pontban kifejtett, környezeti terhek rendezésével kapcsolatos korrigálási javaslatomra.

Az igények érvényesíthetősége érdekében pedig megfontolandó lenne a vezető tisztségviselők számára kötelező felelősségbiztosítás előírása. A biztosítási összeg minimumát függővé lehetne tenni a társaság formájától, illetve a tevékenységi körének jellegétől. Török Tamás csak Nyrt.-k és a pénzügyi szektor gazdasági társaságainál (például hitelintézetek, központi elszámolóházak, biztosítók esetén) tartaná fontosnak, Sárközy szerint pedig a társaság meghatározott nagyságához kellene kötni.¹⁸⁵

¹⁸⁴ Fónagy (2009) 342. o.

¹⁸⁵ Török Tamás (2007) 30. o.

7. BŰNCSELEKMÉNNYEL OKOZOTT KÁRÉRT VALÓ FELELŐSSÉG

A vezető tisztségviselőket érintő intézményes felelősségátvitel szabályaitól el kell választani azt a speciális esetet, amikor a vezető tisztségviselő a gazdasági társaságot felhasználva bűncselekmény elkövetésével okoz kárt kívülálló, harmadik személynek. A Legfelsőbb Bíróság egy sokat idézett eseti döntésében arra mutatott rá, hogy egyetlen gazdasági társaság tevékenysége sem irányulhat bűncselekmény elkövetésére, ezért a vezető tisztségviselő nem hivatkozhat arra, hogy ügykörébe tartozó tevékenységet látott el. Így a bűncselekménnyel okozott kárért a vezető tisztségviselő személyen felelős.

A konkrét ügyben¹⁸⁶ egy ingatlanközvetítéssel foglalkozó korlátolt felelősségű társaság ügyvezetője csalást követett el a vele szerződő féllel szemben, és ezzel 2 357 000 Ft. kárt okozott. Az elsőfokú bíróság a kár megtérítésére kötelezte a vezető tisztségviselőt. Másodfokon viszont elutasították a keresetet, arra hivatkozással, hogy a társaság felelős azért a kárért, amelyet az ügyvezető az ügykörébe eső tevékenységgel harmadik személynek okoz.¹⁸⁷ A Legfelsőbb Bíróság a másodfokú ítéletet hatályon kívül helyezte, az elsőfokú bíróság ítéletét pedig helybenhagyta. A bíróság kimondta, hogy az ügyvezető személyes felelősség alól csak akkor mentesülhet, ha a kárt kifejezetten ügykörébe eső tevékenységével összefüggésben okozta, illetve ha ezen tevékenység gyakorlása során az ilyen tisztséget betöltő személyektől általában elvárható gondossággal járt el. Amennyiben a fenti feltételek nem teljesülnek, a károsultnak nem a gazdasági társasággal, hanem az ügyvezetővel szemben támad kárigénye.¹⁸⁸

„A vezető »jogköre«, »tevékenységi köre«, »működési köre« nem úgy értelmezhető, mint jogos és jogellenes magatartásokat egyaránt felölelő kategória, hanem abból kell kiindulni, hogy a jogi személy működési körében (legyen akár szó szerződéskötésről, akár más jogügyletről) csak jogszerű magatartást fejthető ki, s

¹⁸⁶ BH 2004. 480.

¹⁸⁷ 1988. évi VI. tv. 207. § (a hatályos Gt. 30. § (1) bekezdés e szabályt minden vezető tisztségviselőre kiterjesztette)

¹⁸⁸ Mihalik Péter: Jogesetek a vezető tisztségviselők felelőssége körében, In: Ügyvédek lapja: a Magyar Ügyvédi Kamara folyóirata, 2005. (44. évf.) 4. sz. 36. o.

jogalanyok (úgy jogi személyek, mint természetes személyek) és képviselőik kizárólag jogszerű magatartást fejthetnek ki”¹⁸⁹

Véleményem szerint a hitelezők védelmére és a gazdasági erőviszonyokra való tekintettel az lenne a legmegfelelőbb megoldás, ha a vezető tisztségviselő által, a gazdasági társaság felhasználásával elkövetett bűncselekménnyel elkövetésével okozott kárért a társaság és a vezető tisztségviselő egyetemlegesen felelne a harmadik személy felé. A társaságnak teljesítése esetén pedig regressz igénye támadna a vezető tisztségviselővel szemben.

8. AZ ÚJ POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV VÁRHATÓ IRÁNYAI¹⁹⁰

8.1. Kártérítési felelősség a társasággal szemben

A társasági jogi munkacsoport javaslatának a vezető tisztségviselő felelősségére vonatkozó része¹⁹¹ nem tartalmaz érdemi újítást a jelenleg hatályos rendelkezésekhez képest. A vezető tisztségviselők eszerint továbbra is kötelesek lesznek megtéríteni a társaságnak a jogszabályok, a társasági szerződés, a legfőbb szerv határozatainak, illetve egyéb ügyvezetési kötelezettségeik megsértésével a társaságnak okozott károkat. A kimentés lehetősége sem változik, a zsinórmérték ebben az esetben várhatóan továbbra is az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható magatartás marad. Az egyetemleges felelősség (5.4.), a felmentvény (5.3. pont) és a társaság jogutód nélküli megszűnése utáni, tagok általi felelősségre vonhatóság kérdésének (5.3. pont, utolsó bekezdés) ismételt elemzését nem tartom szükségesnek.

8.2. Kártérítési felelősség harmadik személyekkel szemben

A legfrissebb koncepció alapján fő szabály szerint – az elválasztás elvének megfelelően – a vezető tisztségviselő által, feladatkörében eljárva okozott kárért továbbra is a társaság felel, harmadik személyek közvetlenül a vezető tisztségviselővel szemben

¹⁸⁹ Fónagy Sándor: A társaság jogi személyiségével visszaélő tulajdonos, illetve a vezető tisztségviselő kárfelelőssége, In: Gazdaság és jog, 2010. (18. évf.) 9.-10. sz. 12. o.,

¹⁹⁰ „A társasági jogi munkacsoport javaslata az Új Ptk. társasági jogi részéhez” In: Gazdaság és jog, 2011. (19. évf.) 7.-8. sz. 31. o., 37. o. alapulvételével

¹⁹¹ 3:52. §

kárigényt nem érvényesíthetnek.¹⁹² A fő szabály alól azonban megállapít egy, a hatályos jogban ismeretlen generális kivételt.

Kivételt képez, ha a kívülálló, harmadik személy kárát, illetve nem vagyoni érdeksérelmét a jogi személy (a koncepció szerint mindegyig gazdasági társasági forma rendelkezni fog jogi személyiséggel) feladatkörében eljáró személy joggal való visszaéléssel, a jóhiszemű vagy tisztességes eljárás követelményeit súlyosan sértő magatartással okozta. Ilyenkor a kárért, illetve a sérelem jogkövetkezményeiért a jogi személy feladatkörében eljáró személy a jogi személlyel együtt egyetemlegesen felel.¹⁹³ „A bírói gyakorlatra vár annak tartalommal való megtöltése, hogy mi minősül a vezető tisztséggel (...) való visszaélésnek, ami meglehetősen ingoványos vállalkozás.”¹⁹⁴ A visszaélés megállapításának nem csak bűncselekmény elkövetése esetén lehet helye, Fónagy szerint megítéléséhez három tényezőt mindenképpen meg kell vizsgálni. Először is azt, hogy a jogi személy képviselője (témánk szempontjából a vezető tisztségviselő releváns) kinek az érdekében járt el, kinél jelentkezett ténylegesen haszon. A második szempont, annak összehasonlítása, hogy milyen magatartás várható el egy vezetőtől, és ehhez képest hogyan jártak el a konkrét esetben. Végül célszerűnek tartja annak vizsgálatát, hogy az adott vezető vajon ugyanazt a magatartást tanúsította-e volna, ha saját kockázatára járt volna el.¹⁹⁵

8.2.1. Wrongful trading

A koncepció a wrongful trading jogintézményének átalakított formáját is beemelni tervezi a készülő új polgári törvénykönyvbe. „Ha a gazdasági társaság felszámolásra kerül és a tagok mögöttes helytállási kötelezettsége sem áll fenn, a kielégítetlenül maradt hitelezők tartozásuk erejéig kártérítési igényt érvényesíthetnek a társaság vezető tisztségviselőivel szemben, amennyiben bizonyítják, hogy a vezető tisztségviselő a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a társaság érdekeinek elsődlegessége mellett a méltányos hitelezői érdekeket az adott helyzetben általában elvárható gondossággal nem vette figyelembe. A kártérítési igényt a társaság

¹⁹² 3:53. § (1) bekezdés

¹⁹³ 3:12. §

¹⁹⁴ Fónagy (2010) 13. o.,

¹⁹⁵ Uo. 14. o.

cégjegyzékből való jogerős törlésétől számított egy éves jogvesztő határidőn belül lehet érvényesíteni.”¹⁹⁶

Ez a megoldás megszüntetné a jelenlegi kaotikus eljárási szabályozás anomáliáit, és tiszta helyzetet teremtene. A vezetők felelősségének mögöttes jellegét erősíti, hogy a társaság és a tagok után, a sorban csak harmadikként kötelezhetők helytállásra. Ugyanakkor ez a szabályozás nem tartalmaz garanciát az érvényesíthetőségre. Azzal, hogy a per megindítását kitolja a felszámolási eljárás jogerős lezárulásáig, és előtte (és a per során sem) nem teszi lehetővé semmilyen vagyoni jellegű biztosíték igénylését a vezető tisztségviselővel szemben, fokozza a végrehajthatatlanság veszélyét. Érdekesség, hogy a koncepció változtat a vezető tisztségviselőtől elvárt érdekirányultságon is. A hatályos szabályok szerint a vezető tisztségviselőnek a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte után a hitelezők érdekeinek elsődlegességét figyelembe véve kell eljárnia. Az édeprioritás átfordulásával kapcsolatos problémákat a 6.2.1.1.2. pontban fejtettem ki, ehelyütt csak visszautalok arra, hogy az egyes hitelezők érdekei egymással ellentétesek, és nem elhanyagolható az sem, hogy a vezető tisztségviselők továbbra is a legfőbb szervtől függnék. A koncepció szakít azzal az elvárással, miszerint a vezető tisztségviselőnek a hitelezők érdekét a társasági érdek elé helyezve kell figyelembe vennie. Ehelyett továbbra is a társaság érdekeinek biztosít elsődlegességet, ugyanakkor megköveteli (legalábbis a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet beállta után nevesítve) a méltányos hitelezői érdekek adott helyzetben elvárható gondossággal történő figyelembevételét. Ezzel a fordulat felold bizonyos problémákat, ugyanakkor a gyakorlat számára valószínűleg új értelmezési problémákat is generál.

¹⁹⁶ 3:53. §

9. ÖSSZEGZÉS

A gazdasági társaságok a modern gazdasági viszonyokban nélkülözhetetlen fikciók. Szükséges azonban, hogy a társaság álarca mögé bújó emberek se lehessenek teljesen elérhetetlenek és felelőtlenek. Ezt szolgálják a tagok és a vezető tisztségviselők vagyoni felelősségét szabályozó rendelkezések. Dolgozatomban az utóbbit szabályozását vettem górcső alá.

Vizsgálódásom során arra jutottam, hogy a gazdasági társaság élete során, annak különböző szakaszaiban eltérő mértékben és módon van lehetőség a vezető tisztségviselő felelősségre vonására, különös tekintettel a harmadik személyekkel szembeni felelősségre. A társaság „*magzati*” létszakában a rendkívüli állapotra tekintettel a hatályos magyar szabályok megfelelően védik a hitelezőket és a közérdeket. Rendes működés során a társaság felel a vezető tisztségviselő által okozott kárért, a vezető tisztségviselő pedig a társaság felé, gyakorlatilag utólag. A vezető tisztségviselők közvetlen felelősségre vonásának véleményem szerint mindenképpen kivételesnek kell maradni, viszont a jelenlegi szabályozásnál szélesebb körben kellene ezt lehetővé tenni. A készülő polgári törvénykönyv várhatóan kiterjeszti ennek lehetőségét.

A szabályozás kétségkívül legneuralgikusabb része a fizetéseképtelenség közeli („*életveszélyes*”) állapot, ilyenkor szükség van egy szigorúbb felelősségi alakzatra, ugyanakkor ezt nem helyes a kérdésesen meghatározható fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztéhez kötni. A határ meghúzásának másik problémája, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet előidézéséért nem vonható közvetlenül felelősségre a vezető tisztségviselő, még akkor sem, ha ezzel visszafordíthatatlan folyamatokat indított el, és a későbbiekben elkerülhetetlen lesz a felszámolás, a társaság „*halála*”. Ezt nem oldja meg a joggal való visszaélés generális áttörő elvvé emelése sem. Célszerű lenne a tényleges fizetéseképtelenség fogalmával operálni, azzal, hogy a wrongful trading alkalmazhatóságát ki kellene terjeszteni a tényleges fizetéseképtelenséget közvetlenül előidéző, felróható vezető tisztségviselő magatartások körére is.

A vezető tisztségviselők felelős magatartásra ösztönzésének a hatékony anyagi felelősségre vonhatóság megteremtése csak az egyik, ugyanakkor legfontosabb, nélkülözhetetlen eszköze.

IRODALOMJEGYZÉK

Könyvek

1. BERKE Barna – FUTÓ Gábor – GARAMVÖLGYI Róbert – KOVÁCS Ferenc – PÁL Lajos – TÓTH M. Gábor: Vezetők kézikönyve, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest (2009)
2. CSŐKE Andrea – FODORNÉ LETTER Erzsébet – JUHÁSZ Csaba: A csődtörvény magyarázata, CompLex Kiadó, Budapest (2009)
3. DINE, Jane: Company law, Palgrave Macmillian law masters, Houndmills, Basingstoke, Hampshire (2005)
4. EÖRSI Gyula: A polgári jog kártérítési felelősség kézikönyve, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest (1966)
5. FARKAS Csaba – JENOVAI Petra – NÓTÁRI Tamás – PAPP Tekla: Társasági jog, Lectum Kiadó, Szeged (2009)
6. FÜLÖP Gábor: Kereskedelmi és társasági jogi ismeretek német nyelven – Handelsrecht und Gesellschaftsrecht auf Deutsch, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest (2004)
7. GÁL Judit – PÁLINKÁSNÉ MIKA Ágnes: Társasági jogi perek, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest (2007)
8. HALMAI Gábor – SZALAI László: Az üzleti jog alapjai I. kötet, Rejtjel Kiadó, Budapest (2002)
9. HARSÁNYI Gyöngyi – MISKOLCZI BODNÁR Péter – UJVÁRINÉ ANTAL Edit: Társasági jog, Novotni Alapítvány, Miskolc (2006)

10. JUHÁSZ László: A magyar fizetéseképtelenségi jog kézikönyve, Novotni Alapítvány, Miskolc (2006)
11. KAPA Mátyás: Ha az adós nem fizet..., HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., (2006)
12. KISFALUDI Andás: Társasági jog, CompLex Kiadó, Budapest (2007)
13. NOCHTA Tibor: Társasági jog, Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs (2007)
14. NOCHTA Tibor – JUHÁSZ László – SZÉCHÉNYI László: A gazdaság jogi szabályozása, Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs (2008)
15. (Szerk.) SÁRKÖZY Tamás: A társasági és a cégtörvény kommentárja, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., (2009)
16. (Szerk.) SÁRKÖZY Tamás: Üzleti jog, Typotex, Budapest (2006)
17. SÁRKÖZY Tamás: Magyar Gazdasági jog I. kötet – Gazdasági státuszjog, Aula Kiadó, Budapest (2007)
18. (Szerk.) SÁRKÖZY Tamás: Társasági törvény, cégtörvény 2006-2009, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., (2009)
19. SZALMA József: Okozatosság és a polgári jogi felelősség, Miskolci Egyetem és a „Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért” kiadásában, Miskolc (2000)
20. TÖRÖK Gábor: A magyar társasági jog alapjai, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest (2006)
21. TÖRÖK Tamás: Felelősség a társasági jogban, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest (2007)

Tanulmányok

22. „A társasági jogi munkacsoport javaslata az Új Ptk. társasági jogi részéhez” In: Gazdaság és jog, 2011. (19. évf.) 7.-8. sz.
23. CSEH Tamás: Új hitelezővédelmi jogintézmény a magyar társasági törvényben (wrongful trading), In: Gazdaság és Jog 2006. (XIV. évf.) 11. sz.
24. FÓNAGY Sándor: Gondolatok az új Csődtörvény megalkotásához – A vezető tisztségviselők és árnyékvezetők felelőssége a fizetéseképtelenségért In: Magyar jog, 2009. (56. évf.) 6. sz.
25. FÓNAGY Sándor: A társaság jogi személyiségével visszaélő tulajdonos, illetve a vezető tisztségviselő kárfelelőssége, In: Gazdaság és jog, 2010. (18. évf.) sz.
26. HÁGELMAYER Istvánné: A vezető állású munkavállalók munkaviszonya, In: Cég és Jog, 2000. (II. évf.) 2. sz.
27. JUHÁSZ László: A vezetői felelősséggel kapcsolatos perek néhány kérdése, In: Gazdaság és Jog, 2011. (19. évf.) 5. sz.
28. METZINGER Péter: Joggal való visszaélés a társasági jogban, In: (Szerk.) Ádám Antal: PhD tanulmányok 3., Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Pécs (2005)
29. MIHALIK Péter: Jogesetek a vezető tisztségviselők felelőssége körében, In: Ügyvédek lapja: a Magyar Ügyvédi Kamara folyóirata, 2005. (44. évf.) 4. sz.
30. PAPP Tekla – RÚZS MOLNÁR Krisztina: A társasági jog és a munkajog határán a vezető tisztségviselőkre és a vezető állású munkavállalókra vonatkozó szabályozás áttekintése I. In: Jogtudományi Közlöny, 2010. (LXV évf.) 2. sz.
31. PÓK László: A vezető tisztségviselők és a társaság közötti jogviszony, In: Gazdaság és jog, 2008. (16. évf.) 2. sz.
32. SÁNDOR István: Észrevételek a társasági jogban a felelősségi alakzatokról, In: Jogtudományi Közlöny, 2010. (LXV. évf.) 3. sz.

33. SÁRKÖZY Tamás: Jogi felelősség a gazdaságban, Gazdaság és Jog, 2008. (XVI. évf.) 7-8. sz.
34. TÖRÖK Gábor: Legújabb csődjogi jogalkotásunkról, In: Gazdaság és Jog 2006. (XIV. évf.) 6-7. sz.
35. VÁCI Tímea: A vezető tisztségviselők felelőssége a gazdasági társaságokban, In: Adó, 2011. (25. évf.) 5. sz.

Joggyakorlat

36. Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégium 2/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi ajánlása
37. A Győri Ítéltábla Polgári Kollégiumának 1/2006.(XII.1.) számú kollégiumi véleménye
38. C.1160/1933.
39. EBH2001. 543
40. EBH2002. 780.
41. EBH2003. 961.
42. Pfv.VI.20093/1994.sz.
43. Gf.II.31.200/2002.sz.
44. Cgf.II.31.215.2002.sz.
45. Cgf. 43580/2004.sz.
46. BH 2004. 480.
47. Gfv.X.30.303/2005.sz.
48. Pf.II.20.032/2009/3.sz.
49. Gfv.X.30.361/2010/3.sz
50. Gf.III.30.011/2010/4.sz.
51. Gfv.IX.30.249/2010/4.sz.
52. Gf.IV.30.248/2010/5.sz.
53. Gfv.X.30.047/2011/3.sz.

54. Gf.I.30.276/2011/6.sz.